

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Přemysl Pitter

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
prof. PhDr. Beáta Krahulcová, CSc.

Autor:
Dorota Vlková

Praha 2018

Poděkování

Děkuji prof. PhDr. Beátě Krahulcové, CSc. za pomoc při vedení bakalářské práce. Mé poděkování patří též všem ochotným pracovníkům knihoven teologických fakult za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce. Děkuji také PhDr. Lence Lajskové, vedoucí Oddělení výzkumu a prezentace odkazu P. Pittra, za poskytnuté informace. Děkuji Markétě Vlkové za korekturu textu a svému manželovi Lukášovi Vlkovi za celkovou podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Přemysl Pitter“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 07. 05. 2018

Dorota Vlková

Anotace

Bakalářská práce pojednává o životě a dílu Přemysla Pittra.

Práce je rozdělena do tří velkých částí. První část se věnuje samotnému životu Přemysla Pittra. Jedna kapitola je zde věnována Přemyslově spolupracovnici Olze Fierzové a velkému Pitterovu vzoru Janu Milíči z Kroměříže. Druhá část pojednává o historických souvislostech ve vývoji sociální a charitativní práce ve 20. století. Ve třetí části je popsáno zkoumání odkazu Přemysla Pittra pro současnost, které bylo provedeno v knihovnách Husitské teologické fakulty, Evangelické teologické fakulty, Katolické teologické fakulty a na internetu. V této části je také zmínka o Archivu P. Pittra a Olgy Fierzové v Národním pedagogickém muzeu J. A. Komenského.

Klíčová slova

Přemysl Pitter, Olga Fierzová, děti, Milíčův dům, Zámky, pomoc, sociální práce

Annotation

This bachelor thesis deals with the life and work of Přemysl Pitter.

The work is divided into three large parts. The first part deals with the life of Přemysl Pitter himself. One chapter is dedicated to Přemysl's collaborator Olga Fierzová and to Jan Milíč from Kroměříž, the great model of Přemysl Pitter. The second part deals with the historical context in the development of social and charity work in the 20th century. The third part describes the examination of the reference of Přemysl Pitt for the present, carried out in the libraries of the Hussite Theological Faculty, the Evangelical Theological Faculty, the Catholic Theological Faculty and on the Internet. In this part are also mentioned the Archives of P. Pitter and Olga Fierz at the National Pedagogical Museum of J.A. Komenský.

Keywords

Přemysl Pitter, Olga Fierzová, children, Milíč's house, The Castles, help, social work

Obsah

Úvod	8
1. Osobnost a dosah životního díla Přemysla Pittra.....	9
1.1. Dětství	9
1.2. První světová válka.....	10
1.2.1. Na frontě	10
1.2.2. Telefonistou	12
1.3. Práce s dětmi.....	13
1.4. Jan Milíč z Kroměříže.....	15
1.5. Mezinárodní spolupráce	17
1.6. Milíčův dům.....	17
1.7. Zámky	19
1.7.1. Německé děti z internačních táborů.....	21
1.8. Opět na Žižkově – doba po Vítězném únoru.....	24
1.9. Exilová činnost.....	25
1.9.1. Válka u Norimberka.....	25
1.9.2. Přemyslovy exilové publikace	27
1.9.3. Přemysl s Olgou ve Švýcarsku	27
1.10. Olga Fierzová – život ve stínu.....	29
2. Historické souvislosti ve vývoji sociální a charitativní práce.....	32
2.1. Doba před rokem 1948	32
2.2. Sociální práce v Československu od roku 1948 do roku 1989	35
2.3. Vývoj sociální práce po roce 1989.....	36
2.4. Historie MPSV	37
3. Zkoumání odkazu Přemysla Pittra pro současnost	38
3.1. Cíle zkoumání	38
3.2. Metody	38
3.2.1. Metody zkoumání informací o Přemyslu Pittrovi na internetu	38
3.2.2. Metody zjišťování informací o vypůjčených knihách teologických fakult.....	38
3.2.3. Metody zjišťování informací v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského	39
3.3. Metodika	39
3.4. Data a interpretace	40
3.4.1. Internet	40
3.4.2. Národní pedagogické muzeum a Knihovna J. A. Komenského	44
3.4.3. Knihovny.....	46
3.5. Závěry zkoumání	50
3.5.1. Internet	50
3.5.2. Knihovny.....	50

3.5.3. Národní pedagogické muzeum a Knihovna J. A. Komenského	51
Závěr.....	52
Seznam použité literatury	53
Přílohy	57

Seznam zkratek

COS – Charity Organization Society

ETF – Evangelická teologická fakulta

HTF – Husitská teologická fakulta

IFOR – International Fellowship of Reconciliation- Hnutí pro mezinárodní smír

KTF – Katolická teologická fakulta

OSP – Organizace sociálních pracovníků

UK – Univerzita Karlova

WRI – War Resisters International, Mezinárodní hnutí odpůrců vojenské služby, (války)

YMCA – Young Men's Christian Association, Křesťanské sdružení mladých mužů

Úvod

O Přemyslu Pittrovi jsem poprvé slyšela v jednom kázání. Chtěla jsem se o tomto muži dozvědět více, a tak vznikla tato práce. Cílem práce je seznámení se s Přemyslem Pittrem a jeho působením v Praze, v Německu a ve Švýcarsku. Dále se budu snažit zjistit, jaká je frekvence půjčování Přemyslových knih na teologických fakultách a kolik badatelů chodí do archivu Přemysla Pittra. Nakonec budu zkoumat informace o Přemyslu Pittrovi na internetu. Byla bych velmi ráda, kdyby se o Přemyslu Pittrovi díky této práci dozvědělo více lidí.

V první části, která je také částí nejobsáhlejší, se zabývám přímo Přemyslovým životem. Zaměřím se hlavně na jeho „sociální“ činnost věnovanou převážně dětem. Jednu kapitolu první části bakalářské práce věnuji Přemyslově věrné přítelkyni Olze Fierzové (zasloužila by si jistě více kapitol, ale téma práce mne omezuje). V další kapitole se soustředím na Jana Milíče z Kroměříže, který byl Přemyslovi skvělým vzorem po celý život.

V druhé části práce se pokusím stručně popsat vývoj sociální práce dvacátého století, zejména dění před rokem 1948 a pak změny po roce 1989.

V závěrečné části se budu věnovat odkazu Přemysla Pittra pro současnost, a to v knihovnách Husitské teologické fakulty, Evangelické teologické fakulty a Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Budu zjišťovat, jak často jsou díla Přemysla Pittra a knihy o něm půjčovány od roku 2002, kdy byl zaveden knihovní systém Aleph. Dále budu pátrat na internetu, jaké informace je možné o Přemyslu Pittrovi nalézt. Zmíním se zde také o médiích, která se osobností Přemysla Pittra někdy zabývala. V této části seznámím čtenáře s Archivem P. Pittra a Olgy Fierzové v Národním pedagogickém muzeu J. A. Komenského, které se odkazem P. Pittra zaobírá nejvíce.

Nejdůležitějšími literárními prameny mi jsou knihy *Nad vřavou nenávisti* od P. Pittra a O. Fierzové, *Můj život nepatří mně* od P. Kohna, *Sám proti zlu* od P. Kosatíka a *Přemysl Pitter – život pro druhé* od T. Pasáka. V druhé části bakalářské práce týkající se vývoji sociální práce budu čerpat z knih O. Matouška a kol. – *Základy sociální práce a Sociální služby*.

1. Osobnost a dosah životního díla Přemysla Pittra

1.1. Dětství

Přemysl Pitter se narodil 21. června roku 1895 v Praze v Libušině ulici. Narodil se jako sedmé dítě Karlu a Žofii Pittrovým. Přemyslovi sourozenci (tři dívky a tři chlapci) zemřeli velmi brzy, již v útlém věku. Po narození to s malým Přemyslem nevypadalo též dobře, a tak ho rodiče dali k matčině mladší sestře, která bydlela se svým mužem na venkově v Židovicích u Kopidlna. Když byly Přemyslovi čtyři roky, přivezla ho teta zpět rodičům do Prahy (Pitterovi se mezitím přestěhovali do většího bytu na smíchovskou Švarcenberkovu třídu). Přemyslu se stýskalo po venkově, po přírodě. Byl vychováván jako jedináček, protože i jeho mladší sestra, která se narodila krátce po něm, velice brzy zemřela. (Kohn, 1995, s. 9 - 11)

Přemyslův otec v roce 1900 opustil svou dosavadní práci (grafické závody Václava Neuberta na Smíchově), jelikož získal knihtiskařskou koncesi a stal se hlavou tiskárny národně-sociálního dělnictva ve Školské ulici. V roce 1909 si zřídil vlastní knihtiskárnu ve Spálené ulici na Novém Městě pražském.

Je nutné zmínit Přemyslovu oblast víry již v této části jeho života: „*Když mi bylo asi pět roků, hrál jsem si s několika dětmi v našem prostorném pokoji U Rybáků. Matinka nebyla přítomna. Pojednou mě cosi přimělo k tomu, abych se uchýlil do rohu pokoje blízko dveří na balkón. A tu vidím, že se před mnou tvoří jakési světlé obláčky, z nichž se vynořuje postava muže hladké tváře. Viděl jsem zřetelně oči, hledící na mne. Děti zřejmě nezaznamenaly nic, ale kupodivu utichly. Hleděl jsem této tajemné bytosti do očí a bylo mi dobře. Po chvíli se zjev rozplynul. Neodvážil jsem se ani matince o tom povědět, ale pokojný pocit, který jsem při tom měl, nikdy mi z mysli nesešel, i když jsem si později celou věc vyložil jako dětskou halucinaci.*“ (Pitter, cit. in Kohn, 1995, s. 24) Díky své matce bral Přemysl náboženství velice vážně a opravdově (jednou se matky zeptal, zda se může Pán Bůh vidět – vzala ho na Karlovo náměstí, kde zrovna vše kvetlo – v tu chvíli za tím vším stvořením užel svou dětskou myslí Boha - později na tuto událost vzpomínal). Toto náboženské rozpoložení trvalo až do okamžiku, kdy Přemysl oslavil desáté narozeniny. „*Pak následovala krize víry, z níž jsem vyšel jako přesvědčený ateista. Na následujících deset let, až do svého niterného přerodu ve válečné vřavě.*“ (Kohn, 1995, s. 14)

V roce 1906 složil Přemysl úspěšně zkoušku na reálnou školu. Střední školu nedokončil. Odešel, když ve třetím ročníku dostal pětku. U otce v knihtiskárně se začal učit sazečem. Navštěvoval také pokračovací školu a absolvoval jednoroční večerní obchodní školu. V květnu v roce 1910 otec Přemysla na měsíc uvolnil z tiskárny z důvodu matčiny nemoci (srdeční vada a choroba ledvin), aby se o ni mohl starat. Zlepšení Žofiina zdraví nenastalo a 28. února 1911 Přemyslova matka umřela. Téhož roku v červenci Přemysl nastoupil na typografické technikum Jilia Maesera v Lipsku. V prosinci byl otec stížen záchvatem mozkové mrtvice, a tak (hned v roce 1912) se Přemysl vrátil do rodinné tiskárny, aby se seznámil s jejím provozem a ve všem se vyznal, kdyby ji byl nucen za otce převzít. V červenci absolvoval čtyřnedělní kurz a získal výuční list jako sazeč na linotyp. Dne 30. dubna roku 1913 zemřel i Přemyslův otec na druhý záchvat mozkové mrtvice. Přestože Přemysl ještě nebyl plnoletý, soud ho na žádost Přemyslova poručníka, otcova bratrance Antonína Krále, prohlásil za zletilého, aby mohl převzít po otci tiskárnu. (Kohn, 1995, s. 20)

1.2. První světová válka

Na svůj věk byl Přemysl po otcově smrti velmi sebevědomý. Nenechal si od příbuzných poradit, co se týkalo řízení tiskárny. Zprvu měl vcelku obchodní úspěchy. Avšak v důsledku několika faktorů (několik nerozvážných obchodních rozhodnutí, ustaly obchodní zakázky a nastala první světová válka) podniku začala hrozit zkáza. Na poslední chvíli se do všeho přeci jen vložili příbuzní (zřejmě měli na tiskárně své podíly) a získali nového ředitele. (Kohn, 1995, s. 22 – 23) V říjnu 1913 se Přemysl pokusil o sebevraždu – pustil si plyn. Zjevně zde selhal Přemyslův poručník, který měl sedmnáctiletému chlapci pomoci orientovat se v oboru. (Kosatík, 2009, s. 19) Roku 1914 se Přemysl dobrovolně přihlásil na vojnu, aby „všemu unikl“.

1.2.1. Na frontě

Pitter se ocitl v zákopech protiruské fronty někde na Balkáně (později na italské frontě). Vyhrocená situace ho nutila k otázkám nad životem a smrtí: končí život opravdu smrtí? Kolem něho létaly granáty a vše vybuchuje. Zem byla poseta mrtvými těly. Na chvíli střelba umlkla a Přemysl pozoroval okolí před zákopem - jak semeno zapustilo kořen do země a dere se za světlem, všimne si čmeláka, který kolem několikrát prolétne,

z nedalekého hvozdu slyšel zpěv ptáků, stromy kolem začaly pučet. Napadlo ho: „*Kdo včele pověděl, jak má dělat vosk a tvořit med? Kdo ji naučil stavět šestihranné buňky, které jsou tak přesné, že člověk by to bez kružítko nedokázal? A jak ta včela ví, že je to dokonalé využití prostoru?*“ (Pitter a Fierzová, 1996. s. 10) Nezůstal jen u včel, ale přemýšlel nad veškerým stvořením – nad hvězdami, o svém těle a o dokonalosti oka, ucha, srdce.

Po jednom obzvlášť krutém boji se Pitter rozhodnul utéci. Schovával se ve stodolách a opuštěných staveních. Zanedlouho ovšem padl do rukou polním četníkům. Dali ho do kobky s jedním „židáčkem“, kterého ráno zastřelili za dezerci. Poté si přijdou i pro Přemysla. Ten si nemůže nasadit boty, a tak ho v kobce nechají nějaký čas, až se mu nohy zotavily. Po několika dnech ho vyvedli na dvůr (Pitter čekal, že bude také zastřelen), kde stál oddíl vojáků. Dostal svou kapsli s průkazem a odešel s oddílem na frontu. Přemysl nechápal, co se stalo, že unikl popravě.

Přesto pokoušel štěstí ještě jednou a opět utekl. Děj se opakoval – znovu byl chycen a odsouzen k smrti přímo na frontě. Nepřítel ovšem v noci před popravou provedl nečekaný útok, fronta byla prolomena a všichni se dali na útěk. Pokusil se o to i Přemysl. Poučen předchozími neúspěšnými útoky, vmísil se do transportu raněných a konečně se dostal do své domoviny. Zařadili ho mezi rekonvalescenty. Přemysl čekal na přesunutí zpět ke svému pluku, který se zrovna nacházel ve Štýrsku. Když neměl co na práci, četl. Seznámil se zde s jednou starší paní, paní Pohlovou (svým okolím nazývána „brána k víře“), která měla porozumění jeho otázkám týkajících se života a smrti. Dostal od ní knihu od L. N. Tolstého – *Povídky pro lid*. Každou povídku předchází citát z evangelia (z Bible). Do této chvíle Přemysla nic tak nedojalo, jako tyto povídky. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 10) Tolstoj v této době představoval více než jen spisovatele. Znázorňoval nejvlivnější mravní autoritu tehdejší Evropy (přesto se jím nenechalo mnoho intelektuálů Československa oslovit). V mnoha věcech s ním nesouhlasil např. T. G. Masaryk, který kritizoval jeho pózu filozofujícího diletanta¹. O to víc je zajímavé, že Tolstoj Přemysla Pittra tolik oslovil (Přemysl se později ztotožňoval s většinou Masarykových názorů). Povídka, která Přemysla nejvíce zasáhla, nese název *Kde je láska, tam je i Bůh*. Je o ševci Marku Abdějičevovi, který žije ponurý život ve sklepním bytě, odhodlán zemřít. Až do chvíle, kdy se mu objeví dosud odmítaný Ježíš – nikoliv jako člověk, bytost, ale prostřednictvím různých lidí, kterým švec v minulosti nějakým způsobem pomohl. Toto zjevení dá vedle „důkazu“ své existence ševci i nový smysl života. V závěru povídky byl odkaz na Bibli, 25. kapitolu evangelia podle Matouše. (Kosatík, 2009, s. 31) Přemysl si

¹ Diletant - neoborník, samouk, nedouk. (Slovník cizích slov ABZ.cz [online])

ihned opatřil Nový zákon a žasne – taková krása a hloubka! Jak to, že o tom dříve nevěděl a nečetl to? „*Byly by vůbec války, kdyby lidé četli to, čemu Ježíš učí?*“ klade si otázky tohoto typu. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 11) „*Vzpomínám si, bylo to na Černém vrchu nad Košířemi. Byl jsem na dovolené z fronty u svých příbuzných v Praze. Začnu číst Ježíšovo Kázání na hoře a některá jeho podobenství – a to byl onen „můj den“, kdy se mi pojednou v duši rozbřeslo, a já plakal v hlubokém duševním pohnutí.*“ (Pitter čtenáři – Hovory s pisateli, 1968 cit. in Kosatík, 2009, s. 30)

1.2.2. Telefonistou

Podíval se na chvíli domů a pak ho odvezli opět na frontu, tentokrát italskou. Přihlásil se k telefonní službě a byl zařazen k velitelství praporu. Šťastný, že unikl přímému boji. V jedné chvíli došlo k zvláštnímu rozhovoru mezi ním a jeho velitelem. Major se ho zeptal, zda věří v Boha. Ten mu odpověděl, že se snaží věřit. Major se otázal, proč nevěří docela, a Přemysl odpověděl: „*Protože kdybych opravdu věřil v Boha, nebyl bych zde ... Věřím, že je Boží vůlí, abychom se nezabijeli, abychom si navzájem pomáhali a sloužili. Abychom si odpouštěli a dokonce milovali i ty, kdo nám ubližují a jsou našimi nepřáteli. Myslím, že je to velmi praktické, protože nepřátelství neodstraníme opětovaným nepřátelstvím a zlo nepřemůžeme novým zlem, jenom dobrem, láskou. Kdybych opravdově věřil v Boha, nebyl bych tady a nepomáhal bych k tomu, aby nevinní lidé byli mrzačeni a vražděni.*“ (Pitter a Fierzová, 1996, s. 15) Pitter se později přiznal, že nešlo tak úplně o jeho slova, že je někde četl, ale že je v těchto slovech obsaženo jeho budoucí celoživotní snažení. (Kohn, 1995, s. 32)

Ve chvíli, kdy měl nastoupit opět službu (po pár hodinách odpočinku), našli ho ve vysokých horečkách. Nedlouho před tím než usnul, uvědomil si, jak je ve válce důležitou součástí i jako telefonista, přestože nezabíjí lidi přímo. Když usnul, zdály se mu zlé sny. K vědomí přišel až ráno v polním lazaretu. Brzy se zotavil a ocitnul se opět u pochodového praporu. Dostal se do Trebině, odkud putoval pěšky do pevnosti Bileća (na černohorských hranicích). Vojáky trápila strašná vedra. Přemysl opět onemocněl. Prapor odešel a on zůstal v izolačním domě. V horečkách si prožil svůj dosavadní život se všemi podrobnostmi, na které dávno zapomněl. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 19) Opět se zotavil a měl dohnat svůj prapor. Umluvil ovšem šéflékaře a stal se sanitním pomocníkem. Ke konci války mnoho vojáků postihla malárie a ani Přemysl se jí nevyhnul. Když se uzdravil,

snažil se co nejkratší cestou dostat domů. Přecpanými autobusy a vlaky se dopravil do Gruže na dalmatské pobřeží. Podařilo se mu dostat na loď plující do Rijeky. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 25) Zde v přístavu došlo k vcelku důležité události Přemyslova života. Všichni Češi oblečení v rakouských uniformách se chtěli co nejrychleji dostat domů, do nově vyhlášené Československé republiky. Toto přání ovšem nebylo tak lehce splnitelné (silnice v hrozném stavu, taktéž dopravní prostředky a samozřejmě také zásobování). Mladý český poručík Bartl mezitím zorganizoval tzv. „Českou legii“, improvizovaný útvar, který si předsevzal pomáhat zdejším Slovanům (kteří se k českým vojákům chovali velmi pěkně), udržovat pořádek, postarat se o raněné (v tom se zaangažoval Pitter), hlídat skladiště s municemi a potravinami, aby je někdo nevyraboval, atd. Pár lidí proti tomuto uskupení brojilo, jelikož už se nemohli dočkat návratu domů a chtěli si násilně vynutit transport do Prahy. Jeden večer uspořádali schůzi, kde se nálada vystupňovala na bod varu – sesadit velitele, chceme domů! Přemysl, který se právě vrátil ze služby, byl pobouřený. Vyskočil na sud, zjednal si ticho a promluvil ve prospěch spolupráce s Jihoslovany, bez jejichž pomoci by se přes rakouské a maďarské území sotva sami dostali. Vojáci se postupně začali z haly vytrácet, až tam Přemysl zůstal sám. Zde Přemysl poprvé pochopil, že to nebyl on, kdo mluvil k davu. Domníval se, že to byl duch Boží, který mu propůjčil slova. (Kohn, 1995, s. 34)

1.3. Práce s dětmi

Po návratu do Prahy stihl akorát slavný Masarykův příjezd. Rád by se radoval, jako všichni kolem něj, ale nejde mu to. Hlásil se ne v příslušných kasárnách, ale přímo u ministra národní obrany Václava Klobáče, se kterým se znal od dětství. Klobáč byl před válkou redaktorem „České demokracie“ a také představitelem opozičního protirakouského radikalismu, propagátorem antimilitaristického hnutí a slovanské vzájemnosti. Po vypuknutí války roku 1914 byl zatčen a uvězněn, ale již v červenci 1917 byl spolu s Rašínem a Kramářem na základě amnestie panovníka Karla I. propuštěn. Přemysl Klobáče požádal o místo v ministerstvu a ten ho ustanovil sociálním referentem v oddělení pro dělesloužící poddůstojníky. Po roce na ministerstvu požádal Přemysl o propuštění, přestože mu zrovna chtěli zvýšit plat a nabízeli definitivu. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 28) Není to jen kvůli tomu, že ho úředničina nebaví, ale hlavně proto, že cítí povolání k něčemu jinému, což už v podstatě ve volném čase uskutečňuje. Hned po příjezdu z války

si povšimnul potulujících se dětí v ulicích. Děti se spolu perou, hrubě na sebe pokřikují a rozbíjí okna domů. Promluvil si o tom s jedním učitelem, který si mu stěžuje na špatnou docházku a na to, jak jsou děti obhroublé a nevychované. Jejich otcové jsou většinou ještě na vojně, v zajetí, nebo v legiích a matky samy se musí postarat o živobytí. Není nikdo, kdo by na děti trochu dohlédl. A tak se Přemysl stal členem důvěrníků v žižkovském okrese. Brzy ráno chodil do rodin a vodil děti do škol (ty o první přestávce opět ze školy prchaly), obstarával jim oblečení, boty, vyšetřoval poměry, vyplácel příspěvky, radil a káral. Brzy si ovšem uvědomil, že je to házení hrachu na zeď. Poznal, že: „*Skutečná pomoc záleží v tom, aby si člověk chtěl a mohl pomoci sám.*“ (Pitter a Fierzová, 1996, s. 29) Toto zjištění mi přijde naprosto zásadní pro celkovou sociální práci, jak v minulosti, tak v současnosti.

Majitel jedné restaurace dal Přemyslovi k dispozici prostorný zahradní pavilon. Ten nabídky využil a vylepil do oken plakáty, kde zval děti k středečnímu loutkovému představení. V den divadla vpadla do pavilónu spousta řvoucích dětí. Kamarád loutkař se domníval, že je to beznadějná situace – v takovém řevu nejde hrát divadlo. Přemysl neztrácel hlavu a postupně se mu podařilo zvládat vzdor neukázněných dětí dobrým slovem (a společnou písní), které děti slyší tak málo. Organizuje další besídky a několika dětem svěřuje různé úkoly a činí je spoluzodpovědnými za ostatní. Časem už se ani nemuselo hrát divadélko s Kašpárkem a utvořily se menší skupiny dětí, které vedle Přemysla Pittra vedli např. učitelka Marie Hornofová, Přemyslův spolužák Josef Rott a jeho žena. Vyprávění se střídala se zpěvem, učili se společně nové hry a písně. Když bylo hezké počasí, jezdilo se do přírody. V neděli se konaly dopolední besídky, kde se zpívaly jen vážné písně (jejichž obsah Přemysl dopředu dětem vyložil), následovalo podobenství z evangelia z Bible (ve zjednodušené formě, aby to děti byly schopné pochopit). Besídka byla zakončena hrou či tancem. Tato iniciativa trvala v takovéto podobě šest let. Poté se vyměnil majitel restaurace a Přemysl musel hledat nové místo, kde by se mohli setkávat. Po pár neúspěších se soustředil na získání vlastního pozemku a vybudování vlastního útulku. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 30 - 31)

Mezitím v roce 1919 dobrovolně vystoupil z katolické církve. Přišlo mu, že představitelé církve jsou překážkou mezi věřícími a Bohem. Podle něj se v této církvi lidem vnucovala představa dědičného hříchu, který lze smazat jen prostřednictvím církevních svátostí. Takové náboženství je ovšem založeno pouze na strachu a pocitech viny. Člověku se do hlavy vštěpuje to, že bez církve bude vždy necelý, nedokonalý

a ubohý. Dle Pittra nevíra ve vlastní schopnosti k pokoře ve skutečnosti nevede. Ústí častěji k pokrytectví a „bezpáteřnosti“. (Kosatík, 2009, s. 33)

V roce 1920 se Přemysl nechal zapsat na Husovu bohosloveckou fakultu, kde byl zapsán jen díky děkanovi profesoru F. Žilkovi, který ho přijal jako mimořádného posluchače (Pitter neměl maturitu). Přemysl profesora Žilku obdivoval a uznával jako pedagoga a překladatele Bible. V této době ho také ovlivnila kázání vinohradského faráře B. Jerieho. (Pasák, 1997, s. 17) Mezníkem se mu staly výklady dějin české reformace profesora Hrejsy, který Přemyslovi zadal napsat seminární práci o Janu Milíči z Kroměříže.

1.4. Jan Milíč z Kroměříže

Nyní se v několika odstavcích seznámíme s postavou Jana Milíče z Kroměříže, ke kterému Přemysl celý život vzhlížel a pojmenoval po něm také Milíčův dům.

Milíč se stal dvorským notářem samotného krále Karla IV. a jezdil s ním na cesty. Jana ovšem tento úřad neuspokojoval, a proto mu císař zprostředkoval hodnost metropolitního kanovníka prebendy². Milíč, jako arcijáhen, měl dohlížet na kněze, kteří byli pod ním. S hrůzou zjišťoval, že klérus je zkažený úplně stejně jako světský život, který opustil. Karel IV. daroval církvi jako nositelce vzdělání velká jmění (s dobrým úmyslem). Bohatství mělo opačný účinek – kněžstvo se oddávalo zhýralému životu a špatný život kléru měl zhoubný vliv na morálku obecně. Císař se pokusil tuto situaci změnit – pohrozil kněžím, že jim odejme obročí³. Poměry se nezlepšily a tak do Prahy pozval Konráda Waldhausera z Rakouska. Ten začal reformačně kázat roku 1363 v kostele sv. Havla, v Týnském chrámu a na tržišti. (Pitter, 1995, s. 20)

Milíč se mezitím pokoušel vyřešit problém přímo v kléru. Narážel jen na lhostejnost a tvrdá srdce. Byl z toho otřesen a k údivu svých „spolubratří“, pro které bylo jmění vším, složil své výnosné úřady, zřekl se majetku a odešel do Horšovského Týna jako prostý kaplan. Za půl roku se přijel podívat do Prahy. Inspirován Waldauserovými kázáními (která byla pouze v latině a němčině), začal Milíč kázat česky v Mikulášském kostele na Malé Straně. Zprvu měl posluchačů málo, nebyl nijak zdatným řečníkem. Ovšem jeho vnitřní rozohněnost zasahovala srdce a brzy malostranský kostel nestačil

² Prebenda - nezasloužená výhoda nebo příjem za zásluhu. (Slovník cizích slov ABZ.cz [online])

³ Obročí - důchody spojené s církevním úřadem. (Slovník cizích slov ABZ.cz [online])

a plnil se i chrám sv. Jiljí na Starém Městě a sv. Jiří na Hradčanech. Kázal třikrát denně. Po jeho promluvách na něj čekalo víc a víc lidí s prosbou o radu. Milíč kázal česky, což nebylo běžné. Pro studenty a vzdělance kázal latinsky a po Waldhauserově smrti převzal i jeho kázání v němčině. Do toho jezdil do měst jižních Čech a Moravy. S rostoucím počtem stoupenců rostl také počet odpůrců. Jednou byl dokonce uvězněn pražským arcibiskupem poté, co nařkl císaře, že on způsobil církevní úpadek, když do ní tolik investoval. Karel IV. si toho ovšem byl vědom a Milíče dal propustit. (Pitter, 1995, s. 21 - 22)

Milíč předpovídal rozpad církve a chtěl tomu zabránit. Po mnoha překážkách se dostal k papeži Urbanu V. a brzy si u něj a u jeho bratra kardinála Grimoarda získal přízeň. Po příchodu do Prahy dva roky marně čekal na papežskou reformní bulu. A tak dále působil v Praze jako horlivý svědek pravdy. Bylo více a více mladých duchovních, kteří se k Milíčovi připojovali. Ten jim diktoval kázání (česky a latinsky) a oni je rozmnožovali v opisech. Roku 1372 se Jan Milíč dočkal kýženého úspěchu u mnoha posluchačů. Lidé hromadně činili pokání, ženy odkládaly cennosti a lichváři vraceli nakradená jmění. Dokonce se na Milíče obrátily některé prostitutky, jestli by jim nepomohl navrátit se do počestného života. Poskytl jim ubytování v domě panny Kateřiny z Moravy. Některé z nich se provdaly, některé si pražské paní odvedly jako služebné, jiné se navrátily k rodičům. Počet takovýchto kajícnic rostl a Milíč už nevěděl, kde je ubytovat. Přišla neočekávaná pomoc. Sama majitelka největšího nevěstince začala činit pokání. Když umírala, odkázala Milíčovi vlastní dům. Nevěstince v okolí se pomalu rozpadaly. Císař je nechal strhnout a pozemky daroval Janu Milíči. Ten s pomocí několika přátel vybudoval dům pro své chráněnkyně. V tom samém domě, ale na druhé straně, shromáždil mladé duchovní, kteří ho měli za učitele. Do sousedních domů shromáždil své stoupence, kteří, spolu s ním, tvořili jednu duchovní rodinu. Tak vznikla obec pojmenována „Jeruzalém“, tedy „Místo pokoje“. (Pitter, 1995, s. 22- 23) Jeho dílo bylo ohroženo poté, co na něj jeho nepřátelé podali obžalobu u pražského arcibiskupa. Milíč se odvolal k papeži Řehořovi XI., který nařídil přísné vyšetřování jeho případu, popř. Milíčovo potrestání. Ten se proto sám odebral k papeži a stejně jako u Urbana V. si získal jeho přízeň. Díky kardinálu Grimoardovi byl plně ospravedlněn. Jeho poslední kázání zaznělo o letnicích v Avignonu. Do konce svého života diktoval dopisy svým přátelům domů a odkazoval jim své dílo. Jan Milíč z Kroměříže zemřel 29. 6. nebo 1. 8. roku 1374 a pochován byl v avignonském dómu. Po jeho smrti se jeho protivníkům podařilo zakázat kázání stoupenců a rozprášit vzorné obce Jeruzalém. (Pitter, 1995, s. 24 – 25)

1.5. Mezinárodní spolupráce

Přemysl nečekal, až bude mít licence ze školy, a začal kázat (po vzoru Jana Milíče) v Praze (postaven na židli na Staroměstském náměstí zády k Šalounovu pomníku Mistra Jana Husa) i na venkově. Pomalu se kolem něj shromáždila jakási skupina příznivců. Sama od sebe vyplynula potřeba vydávat nějaký tisk, jež by se zabýval řešením otázek, které Přemysl zmiňoval ve svých kázáních. Nejprve to byly letáky, pak brožurky a nakonec (roku 1924) měsíčník Sbratření. Hlavní vydavatelkou se stala Pavla Moudrá, která se již za války ujímala mladých mužů, kteří nechtěli bojovat. Všechny tyto aktivity (kázání, věnování se dětem a vydávání měsíčníku) mu nedovolovalo pořádně studovat – ze školy odešel. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 31 – 32)

P. Pitter se v této době názorově také přikláněl k mezinárodnímu hnutí křesťanského studentstva (Ymka), které si razilo cestu pokroku mezi vzdělanci v čele s Emanuelem Rádlem. (Pasák, 1997, s. 17) Sekretářem německé odbočky Ymky byl Jindřich Tuchs, který usiloval o spolupráci a porozumění mezi Čechy a československými Němci. Tato myšlenka zaujala také Přemysla. Jindřich Tuchs roku 1922 zřídil odbočku Mezinárodního svazu smíření a hned příští léto se konala konference (International Fellowship of Reconciliation – IFOR) v Dánsku, které se Pitter mohl zúčastnit. Na konferenci se poznal s mnoha významnými lidmi, kteří, stejně jako on, z důvodu svědomí odmítali vojenskou službu. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 32 – 33)

V roce 1926 na mírové škole v Bavorsku se Přemysl poprvé setkal s Olgou Fierzovou (ze Švýcarska), která překládala jeho proslovy o výchovném úsilí mezi žižkovskou mládeží. Olga velmi toužila po práci tohoto druhu a tak ji Přemysl pozval do Prahy. Zanedlouho na to se stala Přemyslovou nejbližší spolupracovnicí.

1.6. Milíčův dům

„*Můj největší zájem, má láska zůstávaly děti.*“ (Pitter, 1996, s. 38) Pitter zahájil rozsáhlé sbírky pro zbudování domu, který by byl určen mládeži. Byly by zde dílny, klubovny, herny, hřiště a zahrada. Pár příznivců, architektů, dokonce vypracovalo a narýsovalo potřebné plány. Pitter se snažil zainteresovat úřady, ale vzhledem k tomu, že to bylo za největší hospodářské krize (jaro 1933), ukázalo se, že prostě nejsou peníze.

Dozvěděl se o staviteli dr. Karlu Skorkovském, který postavil a daroval několika sociálně slabým rodinám domek. Pitter se na něj obrátil a s jeho pomocí se začalo stavět (na Žižkově pod horou Svatého Kříže). Ještě téhož roku na Vánoce (24. 12. 1933) začal provoz v Milíčově domě. Stavělo se na dluh. Netrvalo to dlouho a Přemysl poznal, že dosavadní prostory nestačí, a opět šel za stavitelem Skorkovským, přestože u něj ještě neměl splacený dluh za již postavené přízemí. Dr. Skorkovský přesto slíbil, že Milíčův dostaví. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 40)

Konečně mohl Přemysl uskutečňovat a rozvíjet mimoškolní výchovu dětí tak, jak si představoval, tedy výchovou, jež byla založena na péči a důvěře, opírající se o křesťanskou lásku. Děti, které do Milíčova domu docházely, pocházely z nejhudších rodin z okolí. Podle toho je také pracovníci Milíčova domu vyhledávali a vybírali. Děti zde nalézaly naprostý opak toho, na co byly zvyklé. Mohly zde rozvíjet své záliby, plnit v klidu školní povinnosti, hrát hry s ostatními dětmi. Byla zde také možnost osprchovat se, což většina z dětí doma nemohla. (Kohn, 1995, s. 46)

Mezitím, ještě před plným zahájením provozu Milíčova domu, se v Německu Hitler 30. ledna 1933 stal kancléřem a diktátorem. V důsledku toho se v domě během třicátých let začaly objevovat vedle českých dětí také děti emigrantů, kterým se podařilo uniknout z fašistického Německa.

15. března roku 1939 (několik týdnů poté, co se Přemysl vrátil ze zahraničí, kde se účastnil různých konferencí a přednášek) vstoupila hitlerovská vojska do Prahy a z oken Pražského hradu bylo triumfálně vyhlášeno zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Pitter každý den očekával, že bude zatčen (spolu s jeho spolupracovníky). Díky dr. Bohumilu Vančurovi, předsedovi Ligy proti antisemitismu, se tak nestalo. Takže mohl dál pracovat na díle v Milíčově domě. Děti přibývalo a účast na rodičovských besedách byla vyšší, než kdy jindy. Do domu docházelo více dobrovolníků, než obvykle. Přemyslovo počínání rozhodně nebylo bez rizika. Vyprávěl příběhy z Bible, ve kterých se soustředil na morálku, na vítězství dobra nad zlem a spravedlností nad nenávisť. Svými kázáními, ve kterých zaznělo mnoho inkriminovaných výroků, posiloval víru svých posluchačů a konečné vítězství pravdy. Zázrakem se nic z toho nikdy nevyzradilo, nikdo nikoho neudal. (Kohn, 1995, s. 52 – 53)

Židovské děti přestaly chodit do Milíčova domu, aby neohrozily jeho činnost. Za tmy chodili Přemysl s Olgou na návštěvy k různým židovským rodinám a donášeli jim různé potraviny (např. mléko a ovoce), na které neměli jako Židé nárok. Tyto návštěvy

byly také nebezpečné, neboť gestapo chodilo po rodinách a kontrolovalo, zda jsou všichni doma.

Na podzim roku 1938 nechali Přemysl s Olgou postavit první Dětský domov se základy pro letní stany a velkým táborovým kruhem. Domov stál v Mýtě u Rokycan na stráni pod lesem. Prvními návštěvníky jsou nejen zdravotně ohrožené děti, ale také děti uprchlíků z Němci obsazeného území. Na stavbu dětského domova přispěli Přemyslovi přátelé z Anglie, konkrétně kvakeři⁴. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 41)

Jednou se v Milíčově domě objevili dva muži a představili se jako úředníci gestapa. Prohlédli si budovu a vyptávali se na vznik, účel, financování a způsob výchovy v domě. Pak odešli s příkazem, že se má Přemysl druhého dne dostavit do Petschkova paláce, sídla pražského gestapa. Pitter, připraven na transport do koncentračního tábora, se dostavil, jak mu bylo přikázáno. Nechali si opět vykládat Přemyslův život, jak došlo k postavení Milíčova domu, jaké děti hostí a k čemu slouží. Náhle jeden z mužů Přemysla přerušil: *„Ale vy skrýváte židovské děti, navštěvujete židovské rodiny, nosíte jim mléko a potraviny a pomáháte jim s výbavou na transport.“* Povídal to klidně a tiše. *„To je pravda,“* říká. *„Ale z lidského hlediska to jistě pochopíte.“* Nastalo dlouhé ticho. Pak se opět tiše ozvalo: *„Můžete jít.“* Přemysl vstal a s úklonou odešel. Když se vrátil do Milíčova domu, našel tam své přátele modlící se v kruhu. Nemohli uvěřit, že ho vidí. Po válce Přemysl vypátral, kdo ho to vyslychal. Jednalo se o dr. K., vedoucího oddělení pro likvidaci Židů. V květnové revoluci byl se svými druhy v Petschkově domě ubit rozlíceným davem. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 49 – 50)

1.7. Zámky

Když se válka chýlila ke konci, Přemysl už přemýšlel, jak pomoci těm židovským dětem, kteří přežijí koncentrační tábory, a kterým po celou dobu války s Olgou posílali balíčky. Počítal, že by jich mělo být asi sto. Již v lednu se sešel se svými přáteli, u kterých si myslel, že by ho mohli podpořit, a začal plánovat záchrannou akci pro děti z německých

⁴ Kvakeři (nebo též Quakeři) bylo původně hanlivé označení pro příslušníka náboženské společnosti, kterou založil Angličan George Fox (1624-1691). Vzniklo z anglického slova "quake" - třást se, protože quakeři zdůrazňovali, že se člověk má třást před majestátem Božím. Jiným názvem je Společnost přátel (Society of Friends) anebo pouze Přátelé. Nejslavnějším quakerem v historii se stal William Penn (1644-1718). (Novotný cit. in Dingir, [online])

nacistických táborů. Ovšem situace se vyvinula jinak. Židovských dětí se vrátilo sotva pět. (Šimsová in pořad Přemysl Pitter, Český rozhlas [online])

Dozvěděl se ale, že mnoho židovských dětí je shromážděno v tzv. dětských domovech v terezínském ghettu. Když tam jel poprvé, na silnicích se ještě střílelo. Měl legitimaci člena zdravotně-sociální komise Revoluční národní rady. Hned v první budově viděl několik chlapců ležících vedle sebe ve vlastních výkalech. Sanitní pomocníci se je pokoušeli na nosítkách přenášet do nedaleko stojících vagónů, ale chlapci již cestou umírali. Přemysl šel do jiné budovy, kde měly být děti staré do šesti let. K velkému překvapení, vypadaly zdravě – dospělí z ghetta jim dobrovolně dávali část ze svých malých přidělů jídla. Přemysl je odtud musel co nejdříve dostat, jelikož se zde začal šířit skvrnitý tyfus. V květnu 1945 obdržel Pitter od zdravotně sociální komise české národní rady plnou moc pro realizaci pomoci dětem a zajištění vhodných budov. (Pasák, 1994. str. 32) Jednalo se o zámky v Olešovicích, Kamenici, ve Štíříně a v Lojovicích. Okresní národní výbor byl rád, že se zámků někdo ujme a zamezí tak jejich pustošení a rabování. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 53 – 54)

Již 22. května bylo do prvního zámku v Olešovicích přivezeno prvních čtyřicet dětí z Terezína. (Fierzová, 1992, s. 9) Hned u této akce se Pitter „provinil“ proti striktnímu nařízení pečovat pouze o děti české národnosti. Nejednalo se dokonce ani o židovské děti, ale o chovance dětského domova v Rumburku, evakuované Němci před blížící se frontou do Terezína i s jejich německými opatrovateli. Byly to nejmladší děti ve věku od dvou do tří let, které byly tyfovou epidemií nejvíce ohroženy. V dalších převozech se z Terezína převážely už děti židovské. 27. června byl provoz v olešovickém zámku oficiálně zahájen. Po rozjezdu provozu v tomto zámku se Přemysl a jeho pracovníci snažili obnovit provoz na nedalekém Štíříně, kde to bylo mnohem obtížnější. Jednalo se o honosnější zámek, tudíž rychleji podléhal drancování sovětských vojáků. Nakonec se obnova podařila a jako první sem byla převezena skupina asi padesáti německých dětí, tentokrát starších (ve věku kolem patnácti let). Péči o ně převzali Otuše Dürrová a Antonín Moravec. (Kosatík, 2009, s. 197 - 198)

Náhle vyvstala potřeba mít vlastní odbornou lékařskou péči, takže se ve vilce proti olešovickému zámku zřídila „ústavní“ nemocnice a jejího vedení se ujal doktor Emil Vogel. (Kosatík, 2009, s. 202)

Třetím zámekem zabraným pro děti byla Kamenice. Stalo se tak v době, kdy se naplno prováděl odsun Němců. Proto Pitter tento zámek rezervoval výhradně pro děti německé a pro děti ze smíšených česko-německých rodin a děti kolaborantů. Na tomto

zámku působily ženy Dobruše Štěpánková (z ČCE), Eva Karstová (židovská lékařka), Marie Štěrbová a Klára Mágrová (Němka provdaná za Čecha). (Kosatík, 2009, s. 200)

Jako poslední byl pro Přemyslovy děti zabrán zámek v Lojovicích, kam byly přemístěny malé děti z internačních táborů, které potřebovaly speciální lékařskou péči. Zámky nestačily pojmout všechny děti, tudíž Přemysl převzal ještě bývalý hotel v Ládví. Přesto mnoho dětí zůstat v internačních táborech. (Kosatík, 2009, s. 201 - 202) Během několika dní se zámky proměnily díky Přemyslovým přátelům v dětské ozdravnice. A to. Někteří dokonce na čas opustili svá zaměstnání, aby mohli co nejdříve umožnit příjezd dětí. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 56)

Dne 19. června byly dovezeny poslední děti, které židovská terezínská Péče o mládež potřebovala umístit. Nyní jich v zámcích bylo přes sto padesát ve věku od dvou do šestnácti let. U každého vchodu do zámku vlál bílý prapor s červeným křížem na znamení, že se zde pečuje o oběti z války. Pracovníci v zámcích měli pochopení pro počáteční neukázněnost dětí. Překvapovalo je však, proč děti mezi sebou mluví ječivým hlasem, přestože byl kolem klid. Terezínská opatrovnice to vysvětlila takto: „*Tyto děti se nenaučily normálně, tj. tiše mluvit. To by je býval v Terezíně nikdo neslyšel. Žily stále v přeplněných místnostech a v hlučných ulicích. Chtěl-li někdo s někým mluvit, musel překřičet své okolí.*“ (Fierzová, 1992, s. 9)

Ústřední kancelář, odkud se měla koordinovat práce na zámcích, byla zřízena na zámku v Olešovicích. Děti měly být podrobeny lékařskému vyšetření, měly dostat šaty a dobré jídlo a pak měla postupně začít resocializace. Tato práce byla založena na neformálních kontaktech vychovatelů s dětmi. Vychovatelé se řídili křesťanským idealismem uplatňovaným v Milíčově domě. (Kosatík, 2009, s. 202)

Od roku 1945 do dubna 1946 byla poskytnuta pomoc 673 dětem různé národnosti, z německých koncentračních táborů se pomoc týkala 252 dětí (z nich zemřelo pouze jedno dítě), z českých internačních táborů 318 německých dětí (8 z nich zemřelo). (Pasák, 1997, s. 65)

1.7.1. Německé děti z internačních táborů

Díky jednomu německému muži, který hledal svou matku a své děti, se Přemysl dostal do Raisovy školy, která byla bombami tak poškozena, že nadále jako škola fungovat nemohla. V této škole bylo shromážděno přes tisíc Němců. Většinou se jednalo o ženy

a děti, jelikož muži byli ještě na vojně. Byli natěsnáni ve školních třídách a ve sklepích. Pitter to nemohl nechat jen tak. Zkusil zapůsobit na Zemský národní výbor – bez úspěchu. V této době se obnovovalo ministerstvo sociální péče, kde se konečně setkal s podporou. Dostal povolení postarat se o všechny nemocné a opuštěné německé děti. Během dvou dnů byly židovské děti obývající dva zámky přemístěny do zámku jednoho (stejně jich mnoho mělo brzy odletět do Anglie). (Pitter a Fierzová, 1996, s. 49) Během dvou dnů byl zámek Lojovice připraven pro nově příchozí děti a 26. července sem bylo přivezeno prvních třicet dětí z Raisovy školy, které internovaný lékař považoval za schopné transportu. Vzali s sebou také internovanou lékařku a jednu ženu na pomocné práce (byla to matka nejslabšího dítěte). Za týden Lojovice přijaly další skupinu vyhladovělých německých dětí z internační budovy YMCY na Poříčí. Tím se kapacita zámku úplně naplnila (bylo zde více než padesát zesláblých dětí). (Fierzová, 1992, s. 22 - 23)

Raisova škola nebyla v létě 1945 jediným pražským integračním táborem pro Němce a kolaboranty. Další internační tábory byly např. na Hagiboru, v Ruzyni, nebo třeba Hloubětíně. Dohromady v nich bylo asi deset tisíc dospělých a patnáct set dětí. Nejhorší to dle Pittra bylo na Sokolském stadionu, kde tisíce lidí musely spát na holé zemi pod širým nebem, bez příkrývek. Mezi ležícími zde našli také profesora, přítele T. G. Masaryka, který jej kdysi pozval z Německa na pražskou univerzitu. Přemysl sem přivedl manželku pražského primátora, paní Vackovou, oddanou komunistku a ušlechtilou paní. Byla podmínkami tak zděšená, že na stadion poslala dva muže z ministerstva, pod které spadala pravomoc odsunových středisek, pod jehož pravomoc odsunová střediska spadala. Tábor byl v několika dnech zlikvidován a lidé z něj rozmístěni na různá místa na venkov. Přemysl, pověřen zdravotně-sociální komisí Zemského národního výboru, jezdil po internačních táborech a odsunových střediscích jako inspekce. Odhalil strašlivé poměry. Na mnoha místech internovaní nedostávali ani „židovské přiděly“, na které měli nárok, přestože jen pár internovaných Němců bylo skutečnými a aktivními nacisty. Přemysl ve své zprávě žádal, aby v táborech zůstali pouze Němci skutečně činní v Hitlerově straně. Ministerstvo vnitra si takové jednání a kritiku nenechalo líbit a Přemysla z komise Zemského národního výboru vyloučilo (pro jeho „přátelství s Němci“). (Pitter a Fierzová, 1996, s. 60) Naštěstí mu zůstala možnost pečovat o dětské ústavy a domovy, které nespádaly pod Zemský národní výbor, ale pod ministerstvo ochrany práce a sociální péče. Toto ministerstvo pod vedením J. Šoltésze a úředníků St. Kohouta a L. Šťastného Přemysla v jeho činnosti velmi podporovalo. (Pasák, 1997, s. 76)

Německé děti, které se díky Ústřední péči o mládež dostávaly z internačních táborů, nebyly umístovány pouze v zámku v Lojovicích, ale také v Olešovicích a ve Štíříně. Přemysl se svými věrnými spolupracovníky se zde snažili o zvláštní výchovu a převýchovu, která nebyla vůbec lehká. Židovské a německé děti zde byly pohromadě. Setkávaly se na vycházkách a v jídelně, pouze ubytování byly odděleně. Náročnost převýchovy spočívala v tom, že mnoho z německých dětí prošlo výchovou „Hitlerjugend“ a židovské děti měly naopak zkušenosti z německých koncentračních táborů a českých internačních táborů. (Pasák, 1997, s. 78) V prosinci 1945 přibyla Přemyslovi celá skupina mladých hochů „Hitlerovy mládeže“. Přivezl si je z terezínského vězení, kde zakusili bití, hlad a těžkou práci. Již nevěřili v dobré lidi a hlavně v dobré Čechy. Všechny nenáviděli. Ve své nenávisti se zprvu nenechali zviklat ani vlídným zacházením, ani péčí, kterou jim pracovníci zámku věnovali. Nikdy od nikoho neslyšeli jediného slova proti Hitlerovi, kterého měli stále za padlého hrdinu, vůdce a boha. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 64)

Postupem času se mezinárodní veřejnost dozvíдалa více o Přemyslově humanitární pomoci. Začaly přicházet různé dary, např. Mezinárodní mírová dobrovolná civilní služba ve Švýcarsku uspořádala velikou sbírku šatstva – výsledkem byl celý vagon s oblečením, který děti samozřejmě přivítaly. (Pasák, 1997, s. 79)

Na Štíříně se začali objevovat izraelští náboráři, kteří začali židovským dětem vyprávět o tom, že jim v Palestině vzniká stát, do něhož se dá přes Německo vycestovat. Přemysl by byl býval raději, kdyby zůstaly v Československu, ale nebránil jim. V roce 1946 začaly odjíždět první skupinky židovských dětí do Palestiny a Přemysl je vzorně vybavil na cestu. Kromě úspěšné péče o tyto děti, pro které se podařilo najít nový domov (v ČSR, Izraeli či v Německu), se v druhém roce fungování zámku rozvinulo pátrání po dětech za války ztracených či zmizelých. V Německu byly publikovány seznamy dětí, které našly útočiště v Pitterových ozdravovnách. (Kosatík, 2009, s. 214) Na jaře roku 1946 do zámku začaly chodit dopisy. „*To byl vždy já sot v celém domě, když zas nějaký šťastlivec zvěděl o pobytu svých drahých!*“ Následovala dlouhá doba čekání, než se dítě zařadilo do transportu do Německa. Pitter a jeho přátelé se také snažili vypátrat rodiče dětí, o které pečovali. Bohužel se to ne vždy podařilo. Takovým dětem našli vhodné pěstouny – ať u nás v ČSR, nebo někde v zahraničí. Poslední chráněnci odjeli až v roce 1947, kdy už byly zlikvidovány všechny domy, až na zámek v Olešovicích. Ten zůstal i nadále dětským domovem. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 70)

Celkem zámky prošlo 810 dětí. Z toho 247 přišlo z koncentračních táborů (165 jich přišlo z Terezína, převážně židovské děti), 407 dětí z internačních táborů pro Němce

a kolaboranty, zbytek tvořily děti československé (repatriované z Německa po skončení války). (Kosatík, 2009, s. 213)

1.8. Opět na Žižkově – doba po Vítězném únoru

Dne 2. února roku 1948 se v Praze na Slovanském ostrově konalo ekumenické setkání. Setkali se představitelé veškerých křesťanských církví a náboženských společností. V čele zasedal arcibiskup Josef Beran, moskevský patriarcha Jeleferej, biskup starokatolické církve a patriarcha církve československé. Dále představitelé všech protestantských směrů Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Vedle zástupců parlamentu zde byl také vrchní rabín a ministr zahraničních věcí Jan Masaryk, kterého, dle též zúčastněného Pittra, všichni vítali jako: „nositele jména nám drahého otce a jeho velkých humanitních idejí“. Všechny projevy byly v duchu ekumenismu. (Pasák, 1997, s. 82) Na závěr promluvil arcibiskup Beran: „*Politické a hospodářské názory i mocensko-politické zájmy v lidské společnosti se různí; žádná z těchto otázek však nemůže být vyřešena násilím. Válka nevyhnutelně vede ještě k větší nejednotě a zlobě.*“ (Vlast. Hovory s pisateli, 1966, č. 19, str. 1. in Pasák, 1997, s. 83)

Pár týdnů na to, 25. února 1948, se komunistům podařil puč a stali se tak neomezenými pány v zemi. Nový režim znárodnil veškeré sociální a výchovné ústavy. Milíčův dům převzal Ústřední národní výbor. Přesto v domě mohly probíhat aktivity jako dřív až do března 1950, kdy Přemyslovi zakázali jakékoliv projevy. V polovině ledna přišel dům do správy obvodní rady družstev a o měsíc později připadl žižkovské radnici. Nátlak na výchovnou činnost přišel nepřímou. Dosavadní kapacita Milíčova domu byla 150 dětí denně. Z nařízení úřadů však Pitter musel přijmout o 25 dětí více ve věku šest až patnáct let (režim potřeboval zaměstnat jejich matky na plný úvazek). V takovém počtu bylo skoro nemožné mít na děti vůbec nějaký pedagogický vliv. Do toho odjela Přemyslova nejbližší spolupracovnice Olga Fierzová do Švýcarska na pohřeb své sestry a nebylo jí dovoleno vrátit se zpět. Zařízení s originálním způsobem pedagogického přístupu se pomalu měnilo na klasickou „družinu“ (podle sovětského vzoru). I za těchto změněných podmínek hradil provoz Přemysl „z vlastní kapsy“, stát se o hmotné zabezpečení nestaral. (Kosatík, 2009, s. 220) Jednou Přemysla předvolali ke kádrové prověrce. Tam mu bylo řečeno: „*Minula doba charitativních a humánních spolků. Je nutno se zapojit do socialistických masových organizací a pracovat pro kolektivizaci společnosti. Děláš to*

špatně, soudruhu.“ (Pitter a Fierzová, 1996, s. 74) Práce byla P. Pittrovi všemožně komplikována a znemožňována. Bylo mu dokonce nabídnuto místo ředitele jedné vychovatelny v zahraničí, ale to odmítl. A tak na jaře 1951 byl zbaven funkce ředitele Miličova domu a začala se o něj více zajímat Státní bezpečnost. (Pasák, 1997, s. 85) Dostal obsílku k výslechu na policii, kde byl obviněn ze špionáže a popuzování proti lidově demokratickému režimu. Přemysl z výslechu vyrozuměl, že mu hrozí přesun do tábora nucených prací v Jáchymově, které by s největší pravděpodobností nepřežil. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 78)

1.9. Exilová činnost

V srpnu 1951 byl Přemysl Pitter povolán k prokurátorovi. Bylo mu jasné, že by se od něj již nevrátil. Ačkoliv nechtěl, musel uprchnout. Není na tom nejlépe se zdravím, vydá se proto do nemocnice na vyšetření. Zde mu oznámí, že na důkladné vyšetření musí zůstat po několik dní – o to Přemyslovi jde, potřebuje čas na přípravu na útěk do zahraničí. Ilegální přechod pomáhá také organizovat Olga ze Švýcarska. (Kohn, 1995, s. 66) 2. září šťastně dorazil do Západního a zanedlouho do Východního Berlína. Na pozvání mohl odletět na tři měsíce do Londýna, kde se o něj starali kvakeři.

1.9.1. Valka u Norimberka

15. listopadu roku 1952 je Přemysl ustanoven Světovou radou církví v Ženevě k pastorální a sociální službě v uprchlickém táboře Valka u Norimberka. Již bok po boku s Olgou Fierzovou. Ani jeden z nich jistě netušili, že zde stráví celých deset let života. Přemysl je jmenován duchovním správcem tohoto tábora. V roce 1952 je v tomto barákovém sídlišti ubytováno přibližně čtyři tisíce uprchlíků – asi polovina z toho jsou lidé z ČSR. (Pasák, 1997, s. 105) Jako farář oživil činnost nouzové táborové kaple. Uvedl ho švýcarský pastor Robert Rossier. Přemysl poprvé kázal na Žalm 46, 2 – 3 „*Bůh je naše útočiště, naše síla, pomoc v soužení vždy velmi osvědčená. Proto se bát nebudeme, byť se převrátila země a základy hor se pohnuly v srdci moří.*“ (Bible, 1995, s. 488 – 489) Každou neděli (po tři roky 1950 – 1956) se ve Valce konaly bohoslužby (v osm ráno německy, v půl desáté maďarsky, v půl jedenácté česky a odpoledne nepravidelně

v estonštině nebo lotyštině). Kromě bohoslužeb převzal Pitter také biblické hodiny (v češtině) a modlitební hodiny. Navštěvoval choré v nemocnicích a odsouzené ve věznicích. Dokonce pokřtil několik dětí a párkrát uspořádal církevní sňatek po československém způsobu (pouze tehdy, když byl pár sezdán již civilně). (Kosatík, 2009, s. 244 - 248)

Pitter zde nebyl prvním laickým kazatelem. Již před ním zde působil Jaroslav Janata (původním povoláním klenotník). Janata v táboře zorganizoval činnost náboženského sboru, činnost Ymky a Sokola. Pod jeho vedením byla zřízena také střední škola (přímo v táboře), kde bylo možné odmaturovat. Než Janata tábor v prosinci 1950 opustil, podílel se ještě na založení Svazu československých politických uprchlíků. (Kosatík, 2009, s. 243)

Ve Valce panovaly hrozné životní podmínky. Přemysl do Valky nastoupil s představou, že tuto situaci alespoň trochu změní, zajistí uprchlíkům lepší pracovní příležitosti, pomůže jim lépe využívat volný čas atd. Moc se mu to nedařilo. Často vázlo zásobování. V zimě byl tábor téměř bez elektřiny. Příděl uhlí na osobu byl jeden a čtvrt kilogramu na osobu na den a měsíční podpora od německé vlády (141 marek) byla opravdu nedostatečná. Lidé nekonečně dlouho čekali na vyřízení žádosti o politický azyl, či o vystěhování do jiné země. Někteří uprchlíci strávili v táboře i pět let, což se podepsalo na jejich morálce. Mnoho uprchlíků propadlo alkoholismu, prostituci, pohlavní promiskuitě a zahálce (osazenci tábora se mohli volně pohybovat, ale nesměli přijmout práci, dokud nebyli úřadem Spolkové republiky prohlášeni za politické uprchlíky). Přemysl se snažil s těmito nešvary bojovat. (Pitter a Fierzová, 1996, s. 85) V roce 1954 se situace v táboře trochu zlepšila. Úřady formálně tábor zrušily a část uprchlíků převedly do Zirndorfu, kde bylo mnohem lepší ubytování (zděné budovy s ústředním topením). (Kosatík, 2009, s. 249) Koncem padesátých let se Valka konečně pomalu vyliďňovala a roku 1960 se tábor zrušil úplně. Mnoha uprchlíkům byl poskytnut politický azyl v západním Německu, nebo měli možnost emigrovat do jiných západních zemí. Olga s Přemyslem zde zůstali ještě dva roky a pomáhali těm, kteří měli např. záznam v trestním rejstříku, což jim znemožňovalo přijetí jakéhokoliv státu. (Kohn, 1995, s. 69) Když se blížil definitivní konec práce v táboře, odjel P. Pitter do kvakerské Woodbrooke College do Birminghamu (v době exilu sem jezdil vždy, když před ním stálo nějaké důležité rozhodnutí – v roce 1952 zde promýšlel svou budoucí práci v uprchlických táborech, pět let nato zde uvažoval, jak se lépe zapojit do obnovy česko-německých vztahů). Na jaře 1961 sem přijel hlavně proto, aby se duševně zotavil. (Kosatík, 2009, s. 287)

Pitter považoval roky strávené ve Valce jako nejméně úspěšná léta ve svém životě (a také jako léta nejtěžší). Na začátku, kdy v táboře začínal (1952), měl vysoká očekávání a nyní, po ukončení této životní etapy, byl zklamaný. (Kosatík, 2009, s. 254)

Již od roku 1951 Přemysl spolupracoval s rozhlasovou stanicí BBC v Londýně (konkrétně s Miloslavem Kohákem) a v roce 1953 navázal těsnou spolupráci s československou redakcí Svobodné Evropy v Mnichově, která pravidelně vysílala jeho promluvy (které vznikly z velké části v uprchlickém táboře Valka). Jeho projevy vysílalo také české Rádio Řím. Nejčastěji se vysílaly jeho politicko-duchovní zamyšlení a nedělní bohoslužby s kázáním. (Kohn, 1995, s. 69)

1.9.2. Přemyslovy exilové publikace

Přemysl, zatímco byl v exilu, se stal členem Společnosti pro vědy a umění, přispíval do exilových časopisů a dalších různých publikací. V roce 1956 vydal v Londýně eseje s názvem Domovu i exilu. Jejich pokračování vyšlo s názvem Oheň na zemi v roce 1957 v Lundu ve Švédsku. V roce 1957 vydal kulturně-historické úvahy Na předělu věků v Norimberku. Pro československou dálkovou školu v exilu napsal Základy náboženského života, které vyšly v roce 1957 v Mnichově. Do náboženské oblasti můžeme také zařadit drobnou knihu s názvem Modlitby, vydanou v roce 1959 v Norimberku. Pro curyšské nakladatelství vydal v roce 1968 drobnou knihu Geistige Revolution im Herzen Europas, Quellen der tschechischen Erneuerung. Tato kniha byla vydána v češtině až v roce 1974 pod názvem Duchovní revoluce v srdci Evropy, pohled do dějin českého národa.⁵ (Měšťan, Přemysl Pitter a exil cit in. Sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinár. semináře, 1994, s. 27 - 28)

1.9.3. Přemysl s Olgou ve Švýcarsku

Když skončila životní éra nazvaná uprchlický tábor Valka, bylo Přemyslovi šedesát sedm let (Olze o pět let méně). Díky malému dědictví po jedné tetě se Olga stala členkou bytového družstva v obci Affoltern am Albis ve Švýcarsku a získala zde skromný dvoupokojový byt. S Přemyslem se sem přestěhovali, každý měl svou vlastní

⁵ Více v příloze č. 1

ložnici/pracovnu v jednom. Kuchyně byla společná. Odtud se vyvíjela jejich další činnost. Až do roku 1967 pokračovala Přemyslova spolupráce se Svobodnou Evropou sídlící v Mnichově. Spolu s Olgou začali vydávat Hovory s pisateli – jakýsi věstník. Nebyl tištěný, nýbrž rozmnožovaný cyklostylem. Až po Přemyslově smrti se Olga rozhodla vydávat ho v tištěné podobě (od roku 1967) až do své smrti (1990). V roce 1964 je Přemysl oficiálně pozván vedením památníku utrpení Židů Jad Vašem v Jeruzalémě v Izraeli, aby zde zasadil stromek v tzv. Aleji spravedlnosti, pod kterým se pak objevila tabulka s jeho jménem. Přemysl byl nadšený, neboť se zde po několika letech mohl setkat se svými „dětmi“ z Milíčova domu, které našly útočiště právě v Izraeli. Na této cestě se Olga s Přemyslem setkali mj. také s myslitelem Martinem Buberem. O svém pobytu v Izraeli pak psal nejen v Hovorech s pisateli, ale také curyšském časopise Aufbau desetistránkovou statí: Izrael – cestovní dojmy a úvahy. (Kohn, 1995, s. 70 – 72)

Když v Československu v roce 1968 propukne Pražské jaro, začne Přemysl uvažovat, že by se vrátil „domů“. V Československu pak ale bohužel 21. srpna 1968 dojde k vpádu pěti armád zemí Varšavské smlouvy (zejména sovětských vojsk), tudíž myšlenka na návrat musí být zavrhnuta. Švýcarsko otevírá hranice pro československé uprchlíky a Přemysl s Olgou se navzdory svému vysokému věku vrhnou do materiální a duchovní pomoci těmto lidem. Stojí při zrodu curyšského Husova sboru Čechů a Slováků a Přemysl se stává jeho hlavním kazatelem. Zároveň se snaží pomoci všem, kteří potřebují sehnat byt, poradit v orientaci v cizí zemi, pomoci v komunikaci s úřady atd. Opět se nejvíce zajímá o děti a o mládež, a tak nechybí při zahájení činnosti nedělní (později tzv. Československé) doplňovací školy v Curychu. Začíná se zde vyučovat v roce 1971. Nechybí ani při organizování různých kulturních aktivit (kde vystoupí např. zpěvák Karel Kryl). Stal se také zakladatelem švýcarské skupiny Československé společnosti pro vědu a umění se sídlem ve Spojených státech amerických. Stál také v čele fondu na pomoc uprchlíkům při Svazu československých spolků ve Švýcarsku. (Kohn, 1995, s. 73) 15. února 1976 Přemysl Pitter v Curychu umírá po krátké nemoci. Byl zpopelněn a jeho popel Olga rozptýlila na stráni nedaleko jejich bytu v Affolternu s krásným výhledem na horský pás Albis, kam spolu chodívali na procházky. (Kohn, 1995, s. 74)

1.10. Olga Fierzová – život ve stínu

Olga se narodila 26. července roku 1900 ve Švýcarsku v Badenu. Pocházela z bohaté rodiny. Když jí bylo devět let, přestěhovali se Fierzovi ze Švýcarska do Bruselu, jelikož otec přišel o veškeré jmění a dostal pracovní nabídku právě v hlavním městě Belgie. Znamenalo to celkové zhoršení životní úrovně. Na vlastní kůži si Olga zažila přesazení do naprosto cizího světa, kultury. V Bruselu prošla (stejně jako Pitter) pubertální náboženskou krizí, ze které vyšla jako ateistka. Na rozdíl od Přemysla se k víře velmi brzy vrátila a již v osmnácti letech byla konfirmována. (Kosatík, 2009, s. 111) V Belgii Fierzovi přežili první světovou válku. Obě sestry, Olga i o tři roky mladší Claire, zde chodily do francouzských škol. Olga nebyla spokojená se školským systémem. Zdál se jí velmi formální a schematický. Ráda by měla s dětmi bližší vztah, než jaký lze vytvořit ze stupínku či katedry. Po skončení války v roce 1918 se pan Fierz rozhodl vrátit do Švýcarska, rodina ho následovala až za dva roky (aby děvčata mohla dokončit svá studia). Olga chtěla začít učit, ovšem na švýcarských veřejných školách její diplom z Belgie neuznali. Začala tedy částečně studovat na Pedagogickém institutu Jeana Jacquese Rousseaua v Ženevě. Studium nedokončila a přešla do anglického dívčího penzionátu, nacházejícího se kousek od Londýna, jako učitelka francouzštiny a částečně němčiny. V metodice vyučování měla naprostou volnost, což jí velmi vyhovovalo. V penzionátu se nacházely pouze děti z „lepších rodin“ a to Olze vadilo. Vzorem jí byl švýcarský vychovatel a sociální reformátor Pestalozzi, který usiloval o kvalitní výchovu zejména chudých dětí založenou na lásce a víře. Něco takového Olga hledala. V penzionátu působila čtyři a půl roku, po konfliktu s paní ředitelkou odešla zpět do Švýcarska. (Kohn, O. Fierzová - Život ve stínu. Figling, leden 1995. cit. in Hovory č. 3, Praha: NFPP a OF, 1997. s. 24 - 26) Ještě v Anglii se zapojila do práce pacifistického hnutí No More War, poznala práci londýnské Fellowship of Reconciliation, chodila na Ragazovy přednášky, seznámila se s učením Pierra Cérésola a stýkala se s vedoucím londýnského mezinárodního sekretariátu IFOR Oliverem Dryerem. Jako by se svým způsobem připravovala na budoucí práci s Přemyslem Pittrem. (Kosatík, 2009, 112) V létě 1926 byla pozvána na mezinárodní tábor v Obermmergau v Bavorsku jako překladatelka. Tábor, nebo také tzv. mírová škola, trvala tři týdny. Poté na ni navazovala konference pacifistického hnutí. Hovořili zde experti z celého světa. Jeden večer přednášel zástupce české sekce Hnutí pro mezinárodní smír jednáctiletý Přemysl Pitter a Olga ho měla překládat. Hovořil zde o své práci s žižkovskými dětmi. Olga byla jeho prací naprosto unešená. „*Uvědomil jsem*

si, řekl jí jeden večer, že můj život nepatří mně, a rozhodl se, že se nikdy neožení a nezaloží rodinu, ale že bude pracovat na tom místě, které mu Bůh určil – a to je výchova dětí podle evangelia.“ (Kohn, O. Fierzová - *Život ve stínu*. Figling, leden 1995. cit. in Hovory č. 3, Praha: NFPP a OF, 1997. s. 26 – 27) Toto byl velmi důležitý rozhovor v životě Olgy Fierzové. Uvědomila si, že pokud mezi nimi vznikne nějaký citový vztah, tak že to „obyčejná“ láska nebude. Domyslit to prozatím nedovedla. Jak toto prožíval Přemysl nevíme. Zřejmě ale také poznal pocit přízně, který mezi nimi hned vznikl. Požádal Olgu, aby ho doprovázela do několika dalších zemí jako překladatelka. Olga souhlasila. Po skončení této spolupráce není úplně jasné, co Olga přesně dělala. Víme jen, že si s Přemyslem velmi často dopisovala. (Kohn, O. Fierzová - *Život ve stínu*. Figling, leden 1995. cit. in Hovory č. 3, Praha: NFPP a OF, 1997. s. 27 - 28) Psala si s ním až do Velikonoc 1927, kdy přijala pozvání a přijela poprvé do Československa na pražskou konferenci Školou k míru. Přemysl se jí snažil přesvědčit, aby s ním zde zůstala. Byly tady zřejmě dva důvody, kvůli kterým se mu to nejspíš nepodařilo. Zaprvé to byl nedostatek financí, s kterým si Přemysl vůbec hlavu nelámal. Jít do Prahy by pro Olgu znamenal skok do naprosté existenční nejistoty, což by pro ni, jako silně věřící ženu, nebyl zas takový problém. Druhá věc, kvůli které Olga pozvání nepřijala, byla závažnější. Ke spolupráci ji zval mladý muž, tudíž musela uvažovat o budoucím vztahu k němu. Již při prvním setkání jí řekl, že se nikdy neožení (ani s Olgou) a nebude s ní mít děti. Dosud takovému soužití muže a ženy kolem sebe nikdy nezažila. (Kosatík, 2009, s. 114) Teprve později došla ke svým osobním závěrům: *„Celoživotní požehnané přátelství mezi mužem a ženou existuje jen ve velmi řídkých případech, kdy oba jsou rozhodnutí své osobní touhy podřídit službě tomu Vyššímu a podporovat se navzájem v těchto nezištných snaženích, což často vyžaduje mnoho sebezapření. Partner není rozhodující, nejde o napojení se na nějakého člověka, nýbrž o společné úsilí splnění neosobních úkolů, které pro ně určil Bůh.“* (O. Fierzová: *Moje spolupráce s Hnutím pro mezinárodní smír – IFOR – roku 1926*. In Hovory č. 8, 2002, s. 17 cit. in Kosatík, 2009, 114 - 115) Odjela tedy z Prahy do Sonnfeldu v Německu (chtěla se blíže seznámit s tamní kvakerskou komunitou Hanse Klassena). Nečekaně se zde potkala s Přemyslem a začali spolu cestovat po různých konferencích, večírcích a jiných setkáních přes Paříž, Lyon a Valencii, kde všude pracovaly pobočky IFOR a WRI. Na toto období Olga vzpomínala jako na časy zázračného idealismu, kdy lidé nenásledovali vlastní zájmy, ale přemýšleli o prospěchu všech. (Kosatík, 2009, s. 116)

Dva roky přemýšlela, zda se má stát Přemyslovou spolupracovnicí. Znamenalo by to pro ni učit se novému a dosti těžkému jazyku a také život v naprosto nových poměrech.

Zároveň by to znamenalo nikdy nemít děti, jelikož věděla, jaké stanovisko v tomto směru zastává Pitter. (Šimsová, Olga Fierzová – nejbližší spolupracovnice Přemysla Pittra cit. in Sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinár. semináře, 1994 s. 39) V létě 1927 se rozhodla Přemysla doprovázet ve všech jeho činnostech a spolupracovat s ním. Pitter jí opatřil místo vychovatelky v Újezdě na Plzeňsku u jedné židovské rodiny. Strávila zde necelý rok, poté se přestěhovala do Prahy, kde jí Pitter sehnal nové místo vychovatelky opět u rodiny se dvěma dětmi. Za jídlo a ubytování je učila cizím jazykům. Bydlela v přízemním chladném pokojíku. Tato práce měla být dočasná, přesto zde setrvala dlouhé čtyři roky. Každý den Přemyslovi pomáhala s jeho cizojazyčnou korespondencí, s prepisováním jeho kázání do časopisu Sbratření apod. O Vánocích roku 1933 byl slavnostně otevřen Milíčův dům, který se měl stát na dalších dvacet let hlavním bodem působení Olgy Fierzové a Přemysla Pittra. (Kohn, O. Fierzová - Život ve stínu. Figling, leden 1995. cit. in v Hovory č. 3, Praha: NFPP a OF, 1997. s. 32 - 33) Olga se snažila ze všech sil, aby se stala platnou spolupracovnicí. Šlo hlavně o český jazyk, který si osvojila překvapivě rychle. První článek v češtině napsala v roce 1929, kdy v Praze nebyla ani celý rok. V češtině psala také dopisy (i s Přemyslem, který uměl skvěle německy) a dokonce si v češtině psala také deník. Napsala desítky statí (taktéž v českém jazyce) do Sbratření, Posla z Milíčova domu, Křesťanské revue a později také do Hovorů s pisateli. Posléze dokázala mluvit bez cizího přízvuku. Málokomu z cizinců se podaří splynout s českým jazykem tak, jak se to podařilo Olze Fierzové. (Kosatík, 2009, s. 121)

2. Historické souvislosti ve vývoji sociální a charitativní práce

2.1. Doba před rokem 1948

Až do roku 1811 u nás dítě nebylo chráněno zákonem (státem). V tomto roce vyšel Občanský zákoník, který jako první bere dítě pod ochranu a zabezpečuje jeho postavení v rodině – jeho nárok na výchovu, výživu a ochranu soudem v případě potřeby. Na něj navazuje zákon z roku 1869, který upravuje zřízení ústavů pro děti zanedbané. Jak se ukázalo, ani tato opatření nebyla dostačující. Žádná organizace, která by se zabývala mládeží, v této době neexistovala. Soud sice měl pravomoc odejmout dítě z rodiny, avšak neměl k dispozici žádné zařízení, které by se dítěte ujalo. Jediné, co fungovalo, byly mimostátní instituce, jako např. Moravsko-slezský spolek v Brně, Spolek pro vychovávání zanedbané mládeže, nebo také Spolek pro blaho nuzných dětí. (Matoušek, 2007, s. 116)

V roce 1883 byla otevřena první chlapecká vychovatelna zřízená Josefem Šauerem v Libni. Na základě zákona upravujícím trestní ustanovení o přípustnosti zadržení v polepšovnicích, který vyšel v roce 1885, byla založena vychovatelna zemská. (Doležal, 1935 cit. in Matoušek, 2007, s. 116) Až počátkem dvacátého století byla „náhodná“ péče o děti v nouzi (do té doby zastávaná nejčastěji církví – nejznámější komunitní projekt péče o chudé COS byl založen roku 1869 reverendem T. Chalmerssem.) přetvořena na péči organizovanou. Zemský výbor založil roku 1902 Zemský sirotčí fond (v Čechách), ze kterého mohly děti (resp. jejich náhradní rodiče) čerpat příspěvky na náhradní rodinnou péči. Výkonným orgánem veřejné péče se stali obecní úředníci. Jejich působení bylo doplněno soukromými spolky, ve kterých se angažovaly především ženy z vyšší společnosti (dobrovolnice). Již na počátku dvacátého století se stal určující osobou klient (potřebný), nikoliv osoba pomoc poskytující. Tzn., že člověk potřebný si určil postup pomoci. Samozřejmě jeho žádost musela být v souladu se společensky uznávanými ctnostmi, mezi nimiž byly na neposledním místě pracovitost a skromnost. Pokud žádost těmito kritériím nevyhovovala, byla zamítnuta. Důsledkem tohoto postoje je zavádění jiných forem podpory a vznik nových organizací poskytujících sociální služby. S vývojem industrializace vznikaly také nové potřeby a projevy nouze, tudíž se tomu sociální práce musela přizpůsobit. Výrazným inovativním prostředkem byla snaha přiblížit se potřebě lidí. Zjistit, v jakém prostředí žijí, a podle toho jim také účinněji pomoci. Společnost si uvědomila, že lidé na okraji společnosti jsou její součástí, a že poskytnutím jednorázového daru se chudoba nevyřeší. V této souvislosti vznikla potřeba stanovení nějakých

objektivních měřítek, podle kterých by se hodnotila potřeba žadatele. (Matoušek, 2007, s. 117)

Po vzniku první republiky byla přijata legislativa z Rakouska-Uherska. Brzy ovšem musela projít nezbytnými úpravami, neboť další vývoj událostí vyvolal potřebu nových sociálních opatření a vyžadoval vlastní nezávislé postupy reagující na situaci v zemi. (Krebs, 1991 cit. in Matoušek, 2007, s. 118)

Hospodářský vývoj podle Dvořáka (1936) můžeme rozdělit na tyto tři části:

1. Od vzniku republiky roku 1918 do deflační krize roku 1922 (období největších obtíží)
2. Dobu od deflační krize do konce konjunktury⁶ roku 1929
3. Dobu světové krize od roku 1930.

Chudoba byla považována za největší sociální problém a za jakéhosi společného jmenovatele všech ostatních sociálních problémů. Chudinská péče u nás byla poskytována až jako poslední možnost řešení. Primárně se o chudého měla postarat rodina. Když rodina selhala (pomoci nemohla), měl být člověk zajištěn z jiných systémů veřejného zabezpečení ze strany fondů, spolků a jiných soukromých organizací. Pokud ani tyto zdroje nepomohly, nastoupila povinnost správních orgánů (od obce, okrsku až po stát) poskytnout žadateli chudinskou péči. Zodpovědnost zaangažovaných subjektů byla formována jako posloupnost s jasnou prioritou rodiny. (Matoušek, 2011, s. 22 – 23) Chudinský zákon rozlišoval tři druhy podpory: pravidelnou, přechodnou a podporu naturáliemi. Československá republika byla tvořena historickými zeměmi (Čechy, Morava, Slezsko), Slovenskem a Podkarpatskou Rusí. Každá z těchto částí měla své vlastní správní členění, v jehož důsledku byla chudoba spravována různými orgány (v Čechách jím bylo obecní zastupitelstvo). Při obcích byla možnost zřídit speciální komisi, tzv. chudinskou radu, které byli zapojeni též duchovní. Ve větších obcích vznikl institut tzv. otců chudých, jejichž úkolem byl přímý kontakt s podporovaným chudým člověkem. Tyto otce bychom dnes mohli nazvat obecními sociálními pracovníky. (Matoušek, 2011, s. 23 – 24)

Viditelná hmotná nouze chudých a handicapovaných zapůsobila hlavně na majetné a zabezpečené. Z tohoto důvodu byly zakládány nejrůznější dobrovolnické organizace se sociálním zaměřením. Mnozí autoři se vyslovili pro její lepší koordinaci a dělbu práce s veřejnou správou. Systémové zavádění dobrovolnictví můžeme vidět až v druhé polovině devadesátých let dvacátého století. (Matoušek, 2013, s. 60) Negativním důsledkem tolika organizací bylo, že se některé oblasti sociální práce překrývaly, a jinde, v jiných oblastech,

⁶ Konjunktura = příznivý stav, příznivé okolnosti, příznivý vývoj, ekonomický rozvoj, rozmach. (Slovník cizích slov ABZ.cz [online])

byla sociální péče nedostačující. V této době došlo též k rozmachu specializovaných poradenských služeb. Většina z nich vznikla soukromě, nezávisle na státu. Postupně byly ale některé z nich státem přejety. (Matoušek, 2011, s. 25) Již v roce 1932 fungovaly tyto poradny: p. pro volbu povolání; p. pro duševní zdraví; městské sociální p.; p. pro „úchylné děti“; p. pro matky a děti; tuberkulózní p. a venerické poradny. (Matoušek, 2007, s. 131)

Po druhé světové válce se výrazně zlepšily ekonomické poměry (což se promítlo na prodloužení střední délky života). Přesto Československo neuniklo celosvětové krizi v třicátých letech dvacátého století. Vzdávající nezaměstnanost zapříčinila zhoršení životních podmínek. To mělo za následek nárůst nemocnosti a úmrtnosti. Tím pádem se zvýšil výskyt sociálně-patologických jevů (vandalismus, alkoholismus, prostituce, trestná činnost mladistvých, rodinné rozvraty a drogová závislost). (Matoušek, 2007, s. 119)

V druhé polovině devatenáctého století a na počátku století dvacátého se určujícím kontextem sociálních služeb stává stát – státní sociální politika. Cílem sociální politiky bylo zlepšit sociální poměry širokých vrstev a sociální ochranu těchto lidí. Byla to snaha o vyrovnání největších sociálních rozdílů daných majetkovou rozdílností společnosti. Nejviditelnější skupinou lidí, která potřebovala sociální ochranu, byli váleční veteráni, nebo pozůstalí členové rodin těch, kteří ve válce zemřeli (těmto pozůstalým – hlavně dětem, se věnoval právě Přemysl Pitter na Žižkově v Praze). Další ohroženou skupinou byli nezaměstnaní. Bylo to zejména proto, že zanikla válečná produkce a mírová výroba ještě nebyla v takovém rozsahu rozběhnuta. (Večeřa, 1996 cit. in Matoušek, 2007, s. 119 – 120)

Nejen v Československu došlo k intenzivnímu rozvoji sociální péče v důsledku války. Primární byla péče o zdraví. V různých českých a moravských městech se snažili zaopatřit stravu dětem ve školních jídelnách. Spolek České srdce se staral o stravovací akce mimo města (na venkově). Ochrana matek a dětí zakládala poradny s cílem zamezit vysokou dětskou a kojeneckou úmrtnost. Vzniklo ministerstvo sociální péče a sociální pojištění, které zaměstnancům zajistilo finanční podporu v případě nemoci či neschopnosti pracovat (stáří, invalidita). Stát také podpořil mnohé spolky, o kterých předpokládal, že se budou vnitřně i organizačně doplňovat. Např. se jednalo o Masarykovu ligu proti tuberkulóze, Ústředí poraden pro volbu povolání, Československý červený kříž a Ústředí prázdninové péče. Zařízení sociální péče a humanitární instituce byly z právního hlediska veřejné, napůl oficiální, nebo soukromé. (Matoušek, 2007, s. 120 - 121) V roce 1919 byl založen Ústřední sociální ústav při ministerstvu sociální péče. Díky němu mělo Československo kontakt s evropskými a zámořskými státy a mohlo být napojeno na

mezinárodní organizace. (Matoušek, 2007, s. 128) Ve 30. letech byl vedle pojištění proti nezaměstnanosti uzákoněn také doplňkový podpůrný systém. Určen byl pro ty, kteří již nárok na podporu ztratili. Tato „státní stravovací akce“ tkvěla v přidělu potravinových poukázek sociálně slabým jednotlivcům a rodinám, ve kterých nebyl nikdo zaměstnán. Těmto poukázkám se nejčastěji říkalo „žebračky“, nebo také „Czechkarty“ (Čechovy karty – pojmenovány podle ministra sociální péče, pod něž nezaměstnanost spadala). Tyto Čechovy karty se začaly vydávat v červenci roku 1930 jen v několika okrscích, které na tom byly nejhůře. Ovšem v důsledku vzrůstající krize se zevšeobecněly na celé území republiky. (Rákosník, MPSV, [online])

Nejdůležitějším úřadem sociální správy bylo Ministerstvo sociální péče (MSP). Zabývalo se zejména sociálněpolitickou problematikou, péčí o mládež, péčí o lidi poškozené válkou, bytovou a stavební péčí a ochranou spotřebitelů a družstevníků. Práce MSP se samozřejmě překrývala i s jinými ministerstvy (např. s ministerstvem vnitra, veřejných prací apod.). (Matoušek, 2007, s. 121) S vývojem sociální práce u nás musíme též zmínit činnost Organizace sociálních pracovníků. OSP vydávala (od roku 1932 do roku 1948) časopis Sociální pracovníci, ve kterém se veřejnost mohla dozvědět, co se v oblasti sociální práce zrovna děje (obdoba dnešního časopisu Sociální práce nebo časopisu Fórum sociální práce⁷). (Matoušek, 2007, s. 135) V roce 1937 se pražská obec pokusila o bytovou službu. Nechaly se postavit obecní domy pro chudé (sociálně slabé) občany. Do praxe se podařilo prosadit také případovou práci. Stát se nestíhal postarat o všechny sociální problémy. Tam kde selhával, nastupovaly dobrovolnické organizace (nastávala spolupráce veřejné péče s péčí dobrovolnou). Ty fungovaly až do roku 1948, kdy jim byla práce znemožněna právě samotným státem a jeho násilnými zásahy do fungování. (Matoušek, 2007, s. 130)

2.2. Sociální práce v Československu od roku 1948 do roku 1989

Sociální práce ve světě pronikala přirozeně i do našeho státu. V důsledku komunistického režimu ovšem Československo nabralo vcelku velké opoždění, jelikož prioritou po Vítězném únoru byla stabilizace moci ve státě a zajištění chodu hospodářství. Hned v roce 1948 byl zrušen institut domovského práva a byl nahrazen institutem

⁷ Časopis Fórum sociální práce je recenzovaný časopis vydávaný od roku 2010 katedrou sociální práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Časopis vychází dvakrát ročně. (Fórum sociální práce, [online])

československého občanství – zodpovědnost za sociálně slabé tím přešla z obcí na stát. Nový jednotný systém sociálního zabezpečení určoval až zákon z roku 1956 o sociálním zabezpečení, který převedl téměř veškerou sociální péči na stát. Pokud bylo výjimečně umožněno některým organizacím, aby dále fungovaly, musely být stále pod dohledem Státního úřadu sociálního zabezpečení. Ve druhé polovině dvacátého století tak nebyl poskytnut téměř žádný prostor pro další rozvoj sociálních služeb. Vše bylo státem zmrazeno. (Matoušek, 2011, 27 – 29) Přesto se v šedesátých letech rozšířila pečovatelská služba, vznikla stacionární zařízení pro seniory, ojedinele i pro psychiatrické pacienty. „V šedesátých letech také vznikla síť manželských poraden poskytující poradenství lidem před uzavřením sňatku, po něm i v době rozvodu. Tyto poradny později začaly provádět výběr žadatelů o osvojení a adopci dítěte. Vznikly i první linky důvěry – obvykle při velkých psychiatrických léčebnách.“ (Matoušek, 2011, s. 30) V osmdesátých letech došlo (ve velkých průmyslových podnicích) k rozvoji tzv. odborů péče o pracující – snažily se starat o mladistvé zaměstnance, o svobodné matky a ženy s malými dětmi a o pracovníky se sníženou schopností práce. Objevuje se zájem o lidi v předdůchodovém a důchodovém věku. Vzniká snaha o zařazení do společnosti lidí propuštěných z vězení, či lidí romského původu (tehdy to byli „občané cikánského původu“). (Šiklová, 2001 cit. in Matoušek, 2011, s. 30)

2.3. Vývoj sociální práce po roce 1989

Po Sametové revoluci v Československu nastaly zásadní změny ve všech oblastech – tudíž i v oblasti sociální. Již v roce 1989 byl připraven Scénář sociální reformy, jakýsi program reforem systému sociální ochrany. Předpokládala se také obnova celého systému sociální péče, kde by se pracovalo s konceptem tzv. záchrané sociální sítě. Pouze jeden cíl byl uskutečněn a to v roce 1991 – byly přijaty zákony o životním minimu a zákon o sociální potřebnosti. Snahy reformovat sociální péči jako celek byly úspěšné jen částečně. Přestože se na legislativních reformách začalo pracovat již v roce 1994 a v roce 1997 byl dokonce vládou schválen věcný záměr zákona o sociální pomoci, došlo k přijetí nových právních předpisů až v roce 2006 (zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách). (Matoušek, 2011, s. 30 – 31)

Uvolněná atmosféra ve státě zapříčinila obrovský nárůst vzniku neziskových nestátních organizací. Mění se také situace v ústavních zařízeních. Přesto v nich i po

několika letech po změně režimu přetrvávaly autokratické způsoby vedení (např. že si pracovníci v zařízeních nemohou promluvit o svých pracovních problémech se svými nadřízenými – absence jakékoliv supervize). Financování nestátních poskytovatelů sociálních služeb bylo závislé zejména na centrálně rozdělovaných dotacích ze státního rozpočtu. Tyto dotace však nebyly řízeny žádnou jasně formulovanou vizí rozvoje sociálních služeb. (Matoušek, 2011, s. 31 - 33)

2.4. Historie MPSV

Ministerstvo práce a sociálních věcí poprvé vzniklo roku 1968, kdy na nový resort přešli pracovníci ze Státní plánovací komise, Státní mzdové komise, Populační komise a Státního úřadu sociálního zabezpečení (dnešní ČSSZ). Od ledna 1969 do prosince 1992 existovalo federální MPSV. Mezitím v roce 1988 bylo ministerstvo zrušeno a jeho pracovníci přešli na Ministerstvo financí a zdravotnictví. V roce 1990 vzniká nové Ministerstvo práce a sociálních věcí, které existuje do současnosti. (MPSV, [online])

3. Zkoumání odkazu Přemysla Pittra pro současnost

3.1. Cíle zkoumání

Cílem zkoumání je zjištění, jak je Přemysl Pitter v dnešní době známý, čtený a publikovaný a jaké informace se o něm můžeme dozvědět na internetu. Dále jak často půjčovaná jsou jeho díla, zejména v knihovnách Husitské teologické fakulty, Evangelické teologické fakulty a Katolické teologické fakulty. O odkaz Přemysla Pittra se nejvíc stará Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové v Národním pedagogickém muzeu a knihovny J. A. Komenského, tudíž jsem pátrala i zde.

3.2. Metody

3.2.1. Metody zkoumání informací o Přemyslu Pittrovi na internetu

Do vyhledávače na internetu jsem zadala heslo: Přemysl Pitter. Zkoumala jsem, co všechno se může člověk dozvědět na internetu (včetně televize a rozhlasu) o Přemyslu Pittrovi. Soustředila jsem se zejména na to, jestli autoři textů neopomněli zmínit Přemyslovu spirituální stránku, bez níž by se nejspíš jeho život odebíral úplně jiným směrem. Zaznamenala jsem pouze weby z prvních dvaceti zobrazených výsledků (celkový přibližný počet výsledků dle Googlu je 27 300).

3.2.2. Metody zjišťování informací o vypůjčených knihách teologických fakult

V centrálním katalogu UK jsem do políčka Slova z názvu napsala jméno Přemysl Pitter a zúžila jsem vyhledávání nejprve na Husitské teologické fakultě, Evangelické teologické fakultě a pak na Katolické teologické fakultě. Vypsala jsem si všechny knihy (a jejich signatury), které se mi zobrazily. To jsem pak opakovala, jen jsem jméno Přemysl Pitter napsala do políčka Autor a opět jsem si vypsala zobrazené knihy a jejich signatury.

3.2.3. Metody zjišťování informací v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského

Navštívila jsem Pedagogické muzeum J. A. Komenského a přes e-mail jsem se zkontaktovala s vedoucí Oddělení výzkumu a prezentace odkazu P. Pittra.

3.3. Metodika

V jednotlivých knihovnách (Husitské teologické fakulty, Evangelické teologické fakulty a Katolické teologické fakulty) jsem se zeptala na jednotlivá díla P. Pittra, kolikrát byla za tu dobu, co je knihovna vlastní, vypůjčena a v jakém roce byla vypůjčena poprvé. Dozvěděla jsem se, že tyto informace je možné zjistit až od 19. 07. 2002, kdy Univerzita Karlova uzavřela smlouvu se společností Ex Libris Ltd a knihovny začaly používat systém Aleph. (Aleph - Univerzita Karlova v Praze - Ústav výpočetní techniky, 2016, [online]) Jestliže tedy byla některá z knih vypůjčena před tímto datem, nemám možnost to zjistit. Čísla uvedená v kapitole Data a interpretace jsou tedy od roku 2002 do současnosti.

Na papíru jsem měla vypsaná všechna díla a jejich signatury. Dne 20. 04. 2018 jsem zašla do knihovny Husitské teologické fakulty. Postupně jsem diktovala všechny signatury, které jsem měla připravené u této knihovny, a knihovnice mi potřebné údaje ochotně nadiktovala. Pak jsem zajela do knihovny Evangelické teologické fakulty. Potřebné údaje jsem získala stejným způsobem – knihovnici jsem diktovala jednotlivé signatury a ona mi z počítače četla potřebné údaje. Do knihovny Katolické teologické fakulty jsem zašla 23. 04. 2018. Zde jsem diktovala jednotlivé názvy děl (bylo mi řečeno, že je to pro ně jednodušší vyhledávání, než přes signatury) a knihovník mi nadiktoval potřebné údaje, které jsem si zapsala do svých zápisků.

Na internetu jsem si vyhledala kontakt na vedoucí Oddělení výzkumu a prezentace odkazu P. Pittra PhDr. Lenku Lajskovou. 23. 04. 2018 jsem jí napsala e-mail, zda by mi mohla poskytnout informace, jak často někdo přijde s žádostí o nahlédnutí do archivu a jak často tyto materiály někdo studuje. Zda má zaznamenáno, kolik lidí přišlo studovat P. Pittra do archivu, popř. i rok, kdy někdo přišel poprvé. PhDr. Lajsková mi odepsala ještě tentýž den.

13. 04. 2018 jsem do vyhledávače na internetu zadala heslo: Přemysl Pitter a zjištěná data zapisovala přímo do bakalářské práce.

3.4. Data a interpretace

3.4.1. Internet

Po zadání hesla Přemysl Pitter do vyhledávače se mi zobrazilo několik stránek, které o něm podávají informace:

Wikipedia – je zde stručně sepsaný Přemyslův život, ocenění, která získal, a bibliografie. Chybí mi zde zmínka o jeho duchovní stránce, na základě které se začal starat o první děti na Žižkově. Víra byla pro Přemysla motorem veškeré jeho práce a to na tomto webu zmíněno není. (Přemysl Pitter – Wikipedie, [online])

holocaust.cz – v sekci Osobnosti jsou informace o P. Pittrovi. Je zde shrnut život P. Pittra a ocenění, kterých dosáhl. Žádné informace o Přemyslově duchovním životě. Je zde také krátká část o Olze Fierzové, Přemyslově spolupracovnici. (Holocaust [online].)

Moderní dějiny – informace o Přemyslu Pittrovi jsou v rubrice Napříč stoletím v článku nadepsaném *NESNADNÝ ČECH A EVROPAN PŘEMYSL PITTEK*. Jedná se o obsáhlejší text, než jaký se nachází u předchozích dvou internetových stránek. Autor článku neopomenul ani Přemyslovo obrácení: *„Z válečných hrůz, které okolo sebe po léta vídal, se tehdy možná na chvíli trochu zbláznil. Nebylo by divu. V obecném umírání však nakonec zůstal jedním z těch šťastných: zatímco ostatní vojáci po jeho boku umírali, on sám zůstával „nezaslouženě“ naživu. Toto trauma se mu jednoho dne proměnilo v náboženský zážitek, snad vůbec nejsilnější v celém jeho dalším životě. Později mnohokrát popsal tu chvíli, kdy ho oslovil hlas shůry a vysvobodil z frontových trápení slovy: Tvůj život nepatří už tobě, ale mně – a službě lidem, záchraně tonoucích.“* Na konci článku jsou informace a odkaz na DVD o Přemyslu Pittrovi „Milujte své nepřátele“, které vydal sbor Českobratrské církve evangelické v Praze – Dejvicích ve spolupráci s asociací Film & Sociologie. Jedná se o filmový dokument Tomáše Škrdlanta z roku 2006, jehož cílem je seznámit širší veřejnost včetně učitelů ve školách s touto osobností. Úvodní text k filmu napsal publicista Pavel Kosatík. (Moderní dějiny, 2013, [online])

Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů – zde jsou informace o P. Pittrovi vcelku podrobné, nebylo zapomenuto ani na Pittrovu víru: *„Hrůzy války ho silně ovlivnily, stal se hluboce věřícím křesťanem a odpůrcem války. Novým smyslem života se mu stalo*

praktické křesťanství.“ Pod článkem se nachází krátký odstavec nadepsaný Význam pro pedagogiku, pak Vyznamenání Přemysla Pittra (viz. příloha 1) a Doporučená literatura. (Turková, 2006, [online])

Knihovna PedF UK – krátký článek, ve kterém autor čerpal z již zmíněné stránky Metodického portálu inspirace a zkušenosti učitelů a z Archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové Národního pedagogického muzea a Knihovny J. A. Komenského v Praze. Pod článkem je Výběr z publikací o Přemyslu Pittrovi. (Knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, [online])

Milíčův dům – stránka mateřské školy, která funguje v prostorách Milíčova domu. O Přemyslu Pittrovi se toho zde moc nedozvíme. Je zde o něm kratinký článek (doplněným fotografiemi). Informace v článku jsou převzaté z Wikipedie. Poté je zde fotografie nazvaná Místnost P. Pittra se třemi řádky textu a historie budovy (taktéž s jednou fotografií), čtyřmi řádky textu a šesti daty důležitými pro tuto budovu:

24. 12. 1933 slavnostní otevření Milíčova domu

Milíčův dům byl pojmenován po Janu Milíči z Kroměříže (reformátora ze 14. století), který P. Pittra významně ovlivnil svými činy na pomoc nejchudším a nejubožejším.

1936 dostavěno druhé patro Milíčova domu

1949 dochází k násilnému ukončení činnosti Milíčova domu

1953 dům slouží jako celotýdenní družina pro mládež

1976 mateřská škola v Milíčově domě

2001 udělen čestný název Mateřská škola Milíčův dům (ředitelka Bc. Marta Vrabcová)

(Milíčův dům - Přemysl Pitter. [online])

Soucitně – na tomto webu je možno najít slavné osobnosti, které byly vegetariány. Mezi ně se řadí také Přemysl Pitter. Najdeme zde o něm tři krátké odstavce, malou portrétovou fotografii a jeho citát: „*Nechtěl jsem mít spoluvinu na utrpení zvířat, proto jsem se v roce 1920 stal vegetariánem.*“ (Soucitně – Přemysl Pitter, 2011, [online])

Židovské listy – na tomto redakčním blogu toho o Přemyslu najdeme mnoho. Text nazvaný *Přemysl Pitter – evropský humanista a Spravedlivý mezi národy* je vcelku podrobným popisem Přemyslova života. Článek se o Přemyslově duchovní proměně krátce zmiňuje: „*Do poválečného života se Pitter vrátil radikálně proměněn: z ateisty se stal*

věřícím křesťanem, z dobrovolného rekruta vyhraněným pacifistou.“ Autor článku čerpal z knih Pavla Kohna *Můj život nepatří mně* (1995) a *Vztahy mezi lidmi a národy* a z Archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové Národního pedagogického muzea a Knihovny J. A. Komenského v Praze. (Židovské listy, 2010, [online])

Distanční vzdělávání, Etika pro SZS na UJAK – zde, na e-learningovém portálu, Přemysla Pittra popisuje Miroslav Matouš, jeho bývalý spolupracovník. Text pana Matouše začíná takto: *„Kdo byl? Kým byl? Jak ho označit? Dalo by se říci, že byl sociální pedagog nebo křesťanský vychovatel. Nebo hlasatel pacifismu. Zastánce chudých a utiskovaných. Myslím, že to byl Jan Neruda, jenž vyznal veršem: Vším, kým jsem byl, tím jsem byl rád. To platí i o Pittrovi. V době, kdy byl za období komunismu v exilu, řekl mi o něm Jan Blahoslav Čapek, profesor na Karlově universitě, tehdy vyhoštěný co politicky nepřijatelný, toto: „Neumím si představit lepšího ministra školství než Přemysla Pittra.“ Profesor Čapek, literární historik a také mnoho jiného, si byl jistě vědom, že by Přemysl Pitter toto postavení nepřijal: jeho místo bylo vždy dole, mezi nejpotřebnějšími, dětmi i dospělými.*“ Je to úplně jinak napsaný text, než se kterými jsem se doposud setkala v předchozích článcích. Je z něj „cítit“ to, že autor se s Přemyslem znal osobně. Celý článek je uveden jedním z Přemyslových citátů: *„Lidé užívají sil, ale síly nemají. Proto hledí ji nahradit násilím. Je to především mravní síla, která člověku chybí.*“ (Etika pro SZS na UJAK, [online])

Portál pro aktivní seniory – krátký článek nazvaný Přemysl Pitter: zachránce dětí i odhodlaný muž činu shrnující jeho život v šesti odstavcích. Zmínka o Přemyslově obrácení: *„Během první světové války bojoval na frontě a válečné hrůzy ho poznamenaly na celý život. Stal se hluboce věřícím člověkem.*“ (i60.cz, 2015 [online])

České centrum Tel Aviv – v textu se klade důraz na to, že se Přemysl staral i o židovské děti, a jsou zde popisovány hlavně ty úseky Pittrova života, kdy se tak dělo. Z jedné věty vyplývá Přemyslův životní postoj: *„Jako dobrovolník se zúčastnil první světové války, během níž se stal hluboce věřícím křesťanem a pacifistou.*“ (České centrum v Tel Avivu, [online])

200LET.cz – web vzniknul k příležitosti oslav 200 let od narození Františka Ringhoffera II., bývalého majitele zámků, na kterých Přemysl po 2. světové válce vytvořil ozdravovny

pro děti. Článek nazvaný *HISTORIE - Ringhofferovské zámky a Přemysl Pitter* je zaměřený na část Přemyslova života, který bychom mohli nazvat Zámky (doba fungování Přemyslových ozdravoven na zámcích). V tomto je text velmi podrobný. O jeho obrácení zde zmínku nenacházím. Autor článku nazývá Boha Prozřetelností: „*Bojoval na frontách I. světové války a utrpení, jemuž stál tváří v tvář, změnilo jeho život i postoj k životu. Chtěl se zavděčit Prozřetelnosti, že na rozdíl od tisíců svých kamarádů válku přežil a že je na něm, aby další své dny věnoval svým bližním - a z nich zejména dětem a mladistvým.*“ Dále jsou zde vypsána Přemyslova ocenění a také informace o pamětní desce: „*V roce 1995 byla v čestném dvoře štiřínského zámku odhalena ministrem kultury ČR Pavlem Tigridem pamětní deska...*“ Autor článku zde popisuje další události týkající se Přemysla Pittra, např., že: „*UNESCO zařadilo jubileum Přemysla Pittra mezi světová kulturní výročí roku 1995...*“ Pak jsou uvedeny ukázky ze zápisů zachráněných dětí z knihy "K počtě Přemysla Pittra" a na konec úryvek z knihy Jakou cenu má ROZKVELTÝ ŠTIŘÍN (autoři Václav Větvíčka, Václav Hrubý) z roku 2013. (Ringhofferovské zámky a Přemysl Pitter, 2017, [online])

Televize

Odkaz na televizní vysílání České televize. Pořad s názvem *Kdo byl Přemysl Pitter?* mohli lidé sledovat v pondělí 19. 02. 2018 po půlnoci na ČT art. Dokumentární krátký film (24 minut) vzniknul v roce 1996 a režíroval ho A. Lowák. Bohužel tento pořad není na internetu dostupný. (Česká televize [online])

Na stránkách TV Nova je taktéž odkaz na televizní vysílání s názvem *Příběh Československého Wintona! Přemysl Pitter zachránil stovky dětí*, které proběhlo 08. 03. 2018 v 15:55. Video je uvedeno krátkým komentářem, že se jedná o: „*strhující příběh jedinečného pedagoga, humanisty a pacifisty Přemysla Pittra.*“. Trvá necelých osm minut. Ve videu je vcelku hezky shrnut Přemyslův příběh. Tvůrci stihli zmínit i to, že se Přemysl pokusil o sebevraždu a že se stal pacifistou a vegetariánem. Pár záběrů je převzato z dokumentárního filmu *Milujte své nepřátele*. Je zde i zmíněno, že: „*Vlivem hrůzných zážitků (z války) u něj došlo k duchovnímu obratu.*“ (Krásný, 2018, [online])

Český rozhlas

Text s názvem „*Strýček Přemysl Pitter – zachránce 800 dětí*“ začíná slovy: „Milujte své nepřátele (Mt 5,4) – tuhle Ježíšovu výzvu ztělesnil svým životním příběhem Přemysl Pitter, který spolu s Olgou Fierzovou na konci 30. a v průběhu 40. let zachránil 800 židovských, německých i českých dětí. Jedny ze Sudet, další z nacistických koncentráků a v neposlední řadě také děti z českých internačních táborů.“ Článek je krátkým úvodem k pořadu Křesťanského týdeníku o Přemyslu Pittrovi. Pořad byl vysílán 13. dubna 2013 v 09:05 na stanici ČRo Radiožurnál a trval 55 minut. Autorkou je Magdaléna Trusinová. (Trusinová, 2013, [online])

Pořad *Zaostřeno na církve týkající se Přemysla* se vysílal 15. září 2013 v 18:10 a nesl název *Odkaz Přemysla Pittra*. Je uveden stejně jako předchozí pořad a autorkou je taktéž Magdaléna Trusinová. (Trusinová, 2013, [online])

Pořad *Na křesťanské vlně Plzně* s názvem *Přemysl Pitter*. V pořadu jsou na Přemysla a jeho kolegyni Olgu dotazováni manželé Milena a Jan Šimsovi. Pořad byl vysílán 3. června 2007 v 18:04 a trval 56 minut. Autorem je Petr Vařura. (Vařura, 2007, [online])

Závěrečné (disertační) práce

Téma Přemysla Pittra bylo také už několikrát zpracováno v bakalářských či diplomových pracích. V Praze na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy dvakrát v bakalářské práci a jednou v práci diplomové, na Husitské teologické fakultě univerzity Karlovy ve dvou diplomových pracích a v jedné práci bakalářské a na Fakultě sociálních věd univerzity Karlovy jednou v práci diplomové.

3.4.2. Národní pedagogické muzeum a Knihovna J. A. Komenského

O odkaz Přemysla Pittra se především stará toto muzeum, které sídlí ve Valdštejnské ulici 20 v Praze 1. Tento Archiv Přemysla Pittra a jeho spolupracovnice Olgy Fierzové vznikl cílevědomým zájmem jeho původců o zachování dokumentace své činnosti.

Vytvoření fondu bylo poznamenáno dějinnými okolnostmi 20. století, které se promítly do života jeho zakladatelů a projevíly se narušením celistvosti fondu. Archiv je provázaným fondem obou představitelů, kteří spolupracovali od roku 1927. Po smrti Olgy Fierzové (1990) zdědil pozůstalost švýcarský spolek MILIDU⁸, který ji v září 1991 zapůjčil do správy Pedagogického muzea J. A. Komenského v Praze, aby k ní měla přístup veřejnost.

Většinu archivu tvoří ve Švýcarsku systematicky utříděný materiál, který obsahuje 243 kartonů. Menší část tvoří písemnosti darované přáteli původců fondu, žijícími v Čechách, materiály z činnosti Pedagogického muzea J. A. Komenského v Praze (dokumentace ke konferencím a výstavám věnovaným Přemyslu Pittrovi a Olze Fierzové) a práce vzniklé na základě studia v archivu uložených písemností - práce seminární, diplomové a absolventské (34 kartonů).

Součástí fondu je knihovna obsahující nyní více než 1100 svazků. Jde většinou o knihy náboženské, nachází se zde díla teoretická, životopisná a historická, psaná převážně česky a německy, některá také francouzsky a anglicky.

Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové i český archiv Přemysla Pittra je přístupný studentům a široké badatelské veřejnosti každý pracovní den od 9:00 do 16:00 hodin. Pro orientaci v archivu jsou k dispozici archivní pomůcky - předběžný inventární soupis a abecední seznam korespondentů s P. Pittrem a O. Fierzovou. (Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, [online])

Lidé mají možnost zakoupit si zde publikace o Přemyslu Pittrovi, nebo psané přímo Přemyslem Pittrem (viz příloha č. 2) a také DVD (viz příloha č. 4).

Rok	Počet badatelů	Počet badatelských návštěv
2011	6	10
2012	11	45
2013	10	44
2014	9	36
2015	12	22
2016	10	28
2017	9	11

⁸ Spolek byl založen na začátku 80. let ve Švýcarsku. Jeho úkolem bylo rozšiřovat myšlenky P. Pittra. MILIDU = počáteční slabiky slov Milíčův dům (založeným ve 30. letech P. Pittrem na Žižkově).

3.4.3. Knihovny

Husitská teologická fakulta			
Název	Autor	Počet vypůjčení	Rok 1. výpůjčky
Evropský humanista Přemysl Pitter	uspořádal Eduard Šimek	0	-
Hovory 2, sborník nadace Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Referáty ze semináře "Přemysl Pitter - křesťan"	Jan Štěpán	4	2012
Přemysl Pitter: život a dílo: sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinárodního semináře konaného dne 27. 3. 1993 v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského v Praze	-	4	2011
Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa / Přemysl Pitter	Přemysl Pitter, 1895-1976 k 2. vyd. přípr. Anna Holendová	2	2011
Na předělu věků	Přemysl Pitter	4	2011

Evangelická teologická fakulta			
Název	Autor	Počet vypůjčení	Rok 1. výpůjčky
Evropský humanista Přemysl Pitter	uspořádal Eduard Šimek	3	2015
Přemysl Pitter: život pro druhé: česko- německé soužití v díle Přemysla Pittra	Tomáš Pasák	7	2005
Přemysl Pitter: život - dílo - doba: sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ke 100. výročí narození Přemysla Pittra	Ludovít Emanuel	6	2015
Hovory 2, sborník nadace Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Referáty ze semináře "Přemysl Pitter – křesťan"	Jan Štěpán	2	2008
Přemysl Pitter: život a dílo: sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinárodního semináře konaného dne 27. 3. 1993 v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského v Praze	-	1	2011
Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter	Jaroslav Balvín	2	2017
Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa	Přemysl Pitter, 1895 - 1976 ke 2. vyd. přípr. Anna Holendová	12	2016
Unter dem Rad der Geschichte: ein Leben mit den Geringsten	Přemysl Pitter	1	2008
Geistige Revolution im Herzen Europas: Quellen der tschechischen Erneuerung	Přemysl Pitter	1	2015

Schuld und Sühne: Vom Zusammenleben der Tschechen und Deutschen in den böhmischen Ländern	Přemysl Pitter	1	2013
Oheň na zemi	Přemysl Pitter	4	2008
Domovu i exilu	Přemysl Pitter	4	2005
Výběr křesťanských písní	Přemysl Pitter	3	2010
Pacifismus a obrana	Přemysl Pitter	8	2011
Nové cesty mírové politiky	Přemysl Pitter	3	2010
Vegetarism - pro a proti / napsal Ctibor Bezděk. Náš poměr k přírodě z hlediska náboženského a sociálního; Ježíš a vegetarismus / napsal Přemysl Pitter	Ctibor Hugo Bezděk	9	2005
Ve jménu zvířete	Přemysl Pitter	2	2008
Pod šedým kabátcem: hrst neumělých veršů z těžké doby	Přemysl Pitter	1	2013
O Národu Silném: z bolestných kapitol našeho života. Křesťanství, stát a snahy sociálně reformní. Jak si představují lidstvo v budoucnosti	Přemysl Pitter	1	2015
Mystika křesťanství	Přemysl Pitter	1	2012
Na předělu věků: třetí část proslovů vysílaných do vlasti svob. rozhlasem	Přemysl Pitter	5	2008
Dokončená dvouletka pro záchranu dětí z koncentračních a internačních táborů	Přemysl Pitter	1	2015

Katolická teologická fakulta			
Název	Autor	Počet vypůjčení	Rok 1. výpůjčky
Přemysl Pitter: život - dílo - doba: sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ke 100. výročí narození Přemysla Pittra	Emanuel Ludovít	0	-
Hovory 2, sborník nadace Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Referáty ze semináře "Přemysl Pitter – křesťan"	Jan Štěpán	0	-
Zvláštní člověk Přemysl Pitter	Miroslav Matouš	0	-
Přemysl Pitter: život pro druhé: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra	Tomáš Pasák	2	2009
Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa	Přemysl Pitter, 1895 - 1976 ke 2. vyd. přípr. Anna Holendová	1	2006
Unter dem Rad der Geschichte: ein Leben mit den Geringsten	Přemysl Pitter	0	-
Domovu i exilu	Přemysl Pitter	0	-

3.5. Závěry zkoumání

3.5.1. Internet

O Přemyslu Pitterovi toho na internetu najdeme vcelku hodně. Většinou se ale jedná hlavně o nejznámější fakta. Na většině stránek jsem se dočetla o Přemyslově práci s dětmi na Žižkově, o Milíčově domě a o poválečné akci „zámky“. Ovšem málokde jsem narazila na informace týkající se té doby Přemyslova života, kdy pracoval s Olgou Fierzovou ve Valce u Norimberka v uprchlickém táboře, přestože zde strávil téměř deset let života. Možná se o této práci dočítáme tak zřídka proto, že to pro čtenáře není tak atraktivní téma (jako třeba informace o zachraňování dětí z internačních táborů a čtení o ozdravovnách v zámčích). O Přemyslově práci ve Švýcarsku se podrobnější zprávy nedozvíme téměř nikde. Jeho práce v této době je těžce uchopitelná a může se zdát nenápadnou. O duchovní stránce Přemyslova života se zmiňuje přibližně polovina webů. Některé z nich spirituální součást Pitterova života úplně vypustily. Tyto stránky považuji za neúplné, jelikož víra v Přemyslově životě byla opravdu zásadní. Bez Krista by se pravděpodobně Přemyslův život ubíral jiným směrem.

3.5.2. Knihovny

Nejvíce Přemyslových knih bylo půjčeno na Evangelické teologické fakultě. Tato fakulta má také nejvíce titulů týkajících se Pittra (22 plus přívazek *U zamrzlého okna* 1921 a *Kapitoly o životosprávě; Chvála koníčků*, které jsou dostupné pouze prezenčně). Nejvíce se půjčovala kniha *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*, a to 12x. Každá kniha na této fakultě byla vypůjčena alespoň jednou.

Na Husitské teologické fakultě najdeme o Přemyslu Pitterovi knih nejméně (5). Tři tituly byly vypůjčeny čtyřikrát, jeden dvakrát a kniha *Evropský humanista Přemysl Pitter* nebyla vypůjčena ani jednou. Do tabulky jsem nezahrnula knihu od Pavla Kosatíka *Sám proti zlu* (půjčena pětkrát) a knihu Pavla Kohna *Zámky naděje* (nebyla půjčena ani jednou). Do tabulek jsem tyto knihy nezahrnula proto, že slova Přemysl Pitter se nevyskytují ani v názvu díla ani v názvu autora.

Katolická teologická fakulta dopadla co se týče počtu vypůjčených knih nejhůře. Většina nebyla půjčena ani jednou (5 publikací), dvakrát byla vypůjčena kniha *Evropský humanista*

Přemysl Pitter a jednou *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. Celkem sedm knih. Jako jediná knihovna má knihu od Miroslava Matouše *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Bohužel také tato kniha nebyla půjčena ani jednou.

To, že se Přemyslovy publikace tak málo půjčují je možná důsledek toho, že si o něm můžeme najít téměř všechny informace na internetu.

3.5.3. Národní pedagogické muzeum a Knihovna J. A. Komenského

Od PhDr. Lenky Lajskové jsem se dozvěděla, že do archivu Přemysla Pittra od roku 2011 do roku 2017 přišlo 67 badatelů (průměrně 9,6 lidí za rok) a badatelských návštěv bylo dohromady 156 (průměrně 22,3 badatelských návštěv ročně).

Závěr

V bakalářské práci jsem se snažila sepsat život humanisty a pacifisty Přemysla Pittra. Dále jsem se v druhé části zmínila o vývoji sociální práce v Československu ve dvacátém století, který ovlivnil také Pittrovu životní dráhu.

Ve třetí části jsem se pokusila v malém vzorku univerzitních knihoven (Husitské teologické fakulty, Evangelické teologické fakulty a Katolické teologické fakulty) zjistit, jak je Přemysl Pitter čtený. Došla jsem k závěru, že se jeho knihy a knihy sepsané o něm půjčují velmi málo. Také z různých rozhovorů s lidmi jsem zjistila, že většina z nich o Přemyslu Pitterovi nikdy neslyšela, přestože je toho o něm na internetu popsáno vcelku hodně. Vyhledávání informací na internetu o osobnosti Přemysla Pittra byla součástí mého dalšího zkoumání – zjistit, jaké informace můžeme o P. Pitterovi na internetu najít. Články se většinou zabývají částí Přemyslova života, kdy se staral o děti na Žižkově a posléze také na zámcích v Olešovicích, Kamenici, Štíříně a Lojovicích. Opomíjená je část Přemyslova života, kdy pracoval v uprchlickém táboře v Německu ve Valce u Norimberka, a závěrečná etapa jeho života, kterou strávil s Olgou Fierzovou ve Švýcarsku v obci Affoltern am Albis.

Touto prací jsem se jen lehce dotkla Přemyslova života a bohatosti, kterou studium jeho života přináší. Jsem vděčná, že jsem se s Přemyslem Pitterem mohla alespoň takto, skrze bádání jeho knih a díla, setkat. Byl to veliký muž, hodný úcty. Doufám, že díky této bakalářské práci se o něm dozví více lidí, pro které bude vzorem a nedějí tak, jako se jím stal pro mě. Nadějí, že existují dobří lidé v dobách zla. *„Přemysl Pitter bývá nazýván českým Albertem Schweitzerem. Dílo, které vykonal se svou spolupracovnicí, Švýcarskou paní Olgou Fierzovou, zaslouží si všeho uznání našeho národa i široké světové veřejnosti“*. J. Kratochvíl, Německo 1971.

Seznam použité literatury

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 10. vyd., (8. přeprac.) [vyd.]. Přeložil Miloš BIČ, přeložil Josef Bohumil SOUČEK. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-07-7.

FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze.* Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992.

KOHN, Pavel. *Kolik naděje má smrt: židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají.* Brno: L. Marek, 2000. ISBN 80-86263-09-6.

KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně: čtení o Přemyslu Pittrovi.* Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-852-3.

KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976).* Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce.* 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení.* 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce.* Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.

PASÁK, Tomáš. *Přemysl Pitter: Život a dílo: Sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinár. semináře konaného dne 27. 3. 1993 v Pedagog. muzeu J. A. Komenského v Praze.* Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1994. ISBN 80-901461-1-2.

PASÁK, Tomáš a Jana PASÁKOVÁ. *Přemysl Pitter: život pro druhé: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra.* Praha: Paseka, 1997. Historická paměť. ISBN 80-7185-137-x.

PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa.* 2. čes. vyd. Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-840-x.

PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ, ŠIMSOVÁ, Milena a Jan ŠTĚPÁN, ed. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové.* Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-7017-972-4.

PITTER, Přemysl, HOLENDOVÁ, Anna, Blanka SEDLÁČKOVÁ a Ludovít EMANUEL, ed. *Přemysl Pitter.* Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 1996. ISBN 80-901461-4-7.

Sekundární literatura

DOLEŽAL, Jaroslav. *Padesát let práce na záchranu mládeže mravně ohrožené*. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné, 1935. Knihovna úchylné mládeže.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. Praha: Aleko, 1991. ISBN 80-85341-22-0.

ŠIKLOVÁ, J. *Sociální práce v našem státě od druhé světové války do současnosti*. In Matoušek, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001.

Periodika

Hovory č. 3: sborník NPP a OF Praha: památce MUDr. Emila Vogla (1901-1977). Praha: Oliva, 1997, 101 s., [8] s. il. na příl. ISBN 80-85942-25-9.

Hovory č. 8: sborník NFPP a OF. Praha: Dingir, s. r. o., 2002, 92 s. ISBN 80-902528-8-5.

P. Pitter čtenáři, in *Hovory s pisateli* č. 34, s. 6.

Elektronické zdroje

Aleph - Univerzita Karlova v Praze - Ústav výpočetní techniky. O systému Aleph - Úvodem [online]. 25. 05. 2016, [cit. 23. 04. 2018]. Dostupné z: <https://aleph.cuni.cz/ALEPH-2.html>

Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Národní pedagogické muzeum a Knihovna J. A. Komenského [online]. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, c2013-2016 [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/>

České centrum v Tel Avivu - Přemysl Pitter: Spravedlivý mezi národy. Homepage - Czech center in Tel Aviv [online]. [cit. 19. 04. 2018] Dostupné z: <http://tel-aviv.czechcentres.cz/cs/novinky/premysl-pitter-spravedlivy-mezi-narody1/>

Etika: 7.5. Přemysl Pitter. Distanční vzdělávání UJAK [cit. 19. 04. 2018]. [online]. Dostupné z: <http://2012.elearning.ujak.cz/mod/page/view.php?id=1351>

Fórum sociální práce. *SFX Version 3 for Linux by Ex Libris* [online]. ISSN 2336-6664 [cit. 15. 04. 2018]. Dostupné z: <http://sfx.is.cuni.cz/sfxlcl3?genre=article&atitle=Historick%C3%BD%20n%C3%A1hled%20na%20odborn%C3%A9%20praxe%20p%C5%99i%20studiu%20soci%C3%A1ln%C3%AD%20pr%C3%A1ce%20na%20C3%BAzem%C3%AD%20C4%8CR.&title=Social%20Work%20Forum%202F%20F%C3%B3rum%20Soci%C3%A1ln%C3%AD%20Pr%C3%A1ce&issn=18043070&isbn=&volume=&issue=2&date=20170701&aulast=Kodymov%C3%A1,%20Pavla&spage=39&pages=39-51&sid=EBSCO:SocINDEX%20with%20Full%20Text:127425467&svc.fulltext=yes>

HISTORIE - Ringhofferovské zámky a Přemysl Pitter: 200let. 200let [online]. 12. 04. 2017 [cit. 19. 04. 2018] Dostupné z: <https://www.200let.cz/1/historie-ringhofferovske-zamky-a-premsl-pitter/>

Holocaust - Přemysl Pitter. Holocaust [online]. [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/osobnosti/premysl-pitter/>

Knihovna Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy [online]. Univerzita Karlova [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://knihovna.pedf.cuni.cz/clanky/pitter.html>

konjunktura - ABZ.cz: slovník cizích slov. ABZ.cz: slovník cizích slov - on-line hledání [online]. [cit. 14. 04. 2018]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/konjunktura>

Milíčův dům - Přemysl Pitter. [online]. [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://www.milicuvdum.cz/ms-milicuv-dum/premysl-pitter.html>

Moderní-Dějiny.cz, Nesnadný Čech a Evropan Přemysl Pitter. Moderní-Dějiny.cz, Úvodní stránka [online]. 06. 04. 2013 [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/nesnadny-cech-a-evropan-premysl-pitter/>

MPSV.CZ: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 16. 04. 2018]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/23403>

NOVOTNÝ, Tomáš. "Kdo jsou to Quakeři?" dingir.cz [online]. [cit. 07. 05. 2018]. Dostupné z: http://www.dingir.cz/cislo/starsi/1999_2/clanky/D1999_2_25.html

Portál pro aktivní seniory i60.cz - Přemysl Pitter: zachránce dětí i odhodlaný muž činu. 21. 06. 2015 [online]. [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <https://www.i60.cz/clanek/detail/12201/premysl-pitter-zachrance-deti-i-odhodlany-muz-cinu>

RÁKOSNÍK, Jakub. Ministerstvo práce a sociálních věcí v ČR: *Velká hospodářská krize a řešení nezaměstnanosti*. Žebračenka [online]. [cit. 15. 04. 2018]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/23321/rollup_historie.pdf

Soucitně váš průvodce vegetariánstvím - Přemysl Pitter. Soucitně - web nejen pro vegany a vegetariány [online]. 2011 [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://soucitne.cz/osobnosti/filosofove-duchovni-vudci/premysl-pitter>

TURKOVÁ, Magdaléna. Přemysl Pitter. In: Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů: Články [online]. [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/883/PREMYSL-PITTER.html/>. ISSN 1802-4785.

Vysokoškolské kvalifikační práce [online]. [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: https://theses.cz/id/4jyaeh/Stybnarova_Monika.pdf

Wikipedie – Přemysl Pitter [online]. [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99emysl_Pitter

Židovské listy - zprávy pro židovskou komunitu Přemysl Pitter – evropský humanista a Spravedlivý mezi národy [online]. Magen, občanské sdružení, 27. června 2010 [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://zidovskelisty.blog.cz/1006/premysl-pitter-evropsky-humanista-a-spravedlivy-mezi-narody>.

Rozhlas

TRUSINOVÁ, Magdaléna. Odkaz Přemysla Pittra, Zaostřeno na církve. Český rozhlas [online]. 15. 09. 2013 [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zaostreno/_zprava/odkaz-premysla-pittra--1257031

TRUSINOVÁ, Magdaléna. „Strýček“ Přemysl Pitter – zachránce 800 dětí, Křesťanský týdeník. Český rozhlas [online]. 13. 04. 2013 [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskytydenik/_zprava/strycek-premysl-pitter-zachrance-800-deti--1199265

VADŮRA, Petr. Český rozhlas - Přemysl Pitter, Křesťanská vlna. Český rozhlas [online]. 03. 06. 2007 [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/_zprava/349260

Televize

Česká televize — Kdo byl Přemysl Pitter?. Česká televize [online]. [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/153638-kdo-byl-premysl-pitter/>

KRÁSNÝ, David. Příběh Československého Wintona! Přemysl Pitter zachránil stovky dětí - tn.cz. TN.cz – zprávy z domova i ze světa [online]. TV Nova s.r.o. 08. 03. 2018 [cit. 19. 04. 2018]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/pribeh-ceskoslovenskeho-wintona-premysl-pitter-zachranil-stovky-deti.html>

Přílohy

Příloha č. 1 – Bibliografie Přemysla Pittra

- PITTER, Přemysl. Mystika křesťanství. Praha: Přemysl Pitter, 1920. 30 s.
- PITTER, Přemysl. Náboženství doby dnešní a příští. Praha: [s.n.], 1920. 27 s.
- PITTER, Přemysl. Od jisker k ohni. Praha: [s.n.], 1920. 40 s.
- PITTER, Přemysl. Pohádka o duši, která chtěla být šťastnou. Praha: Nový Jeruzalém, 1920. 14 s.
- PITTER, Přemysl. O národu silném: z bolestných kapitol našeho života - Křesťanství, stát a snahy sociálně reformní - Jak si představuji lidstvo v budoucnosti. Praha: Nový Jeruzalém, 1921. 50 s.
- PITTER, Přemysl. Je třeba náboženské výchovy?. Praha: B. Kočí, 1923. S. 230.
- PITTER, Přemysl. Pod šedým kabátcem: hrst neumělých veršů z těžké doby. Praha: Nový Jeruzalém, 1925. 39 s.
- PITTER, Přemysl. Nové cesty mírové politiky. Enfield: War Resisters Internationa, 1929.
- PITTER, Přemysl. Chelčický, Tolstoj, Masaryk. Praha: Nakladatelství Helios, 1931. 30 s.
- PITTER, Přemysl. Pacifismus a obrana. Praha: Sbratření, 1931. 83 s.
- PITTER, Přemysl. Domovu i exilu. London: Čechoslovák - FCI, 1956. 95 s.
- PITTER, Přemysl. Oheň na zemi. Lund: Sklizeň svobodné tvorby, 1957. 80 s.
- PITTER, Přemysl. Modlitby. Norimberk: [s.n.], 1959. 45 s.
- PITTER, Přemysl. Na předělu věků. Norimberk: Kruh přátel duchovní obrody, 1959. 106 s.
- PITTER, Přemysl. 550 let od mučednické smrti Husovy a 50 let od zahájení Masarykova boje za osvobození Čechů a Slováků : A co my dnes?. Zürich: Svaz československých spolků ve Švýcarsku, 1965. 27 s.
- PITTER, Přemysl. Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa. Praha: Kalich, 1995. 131 s.
- PITTER, Přemysl. Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Praha: Kalich, 1996. 236 s. ISBN 80-7017-972-4.
- PITTER, Přemysl. Dobrodružná ruka: výprava pěti chlapců k švýcarským ledovcům; Vahú: březový svitek o Srubu přátelství. Brno: L. Marek, 2005. 304 s. ISBN 80-86263-63-0.

Příloha č. 2 – Ocenění Přemysla Pittra (Turková, 2006, [online])

1964 - oficiální uznání izraelské vlády, jeho jméno bylo zvěčněno v Jeruzalémě na Hoře Paměti (Har ha - Zikaron), strom v Aleji spravedlivých

1973 - Záslužný kříž I. třídy Spolkové republiky Německo

21. června 1975 - čestný doktorát teologie curyšské univerzity

1976 - medaile in memoriam od společnosti sudetoněmeckých evangelických křesťanů Johannes Mathesius Gesellschaft

1991 - in memoriam Řád T. G. Masaryka

Příloha č. 3 – Publikace týkající se Přemysla Pittra, které je možno zakoupit v archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové Národního pedagogického muzea a Knihovny J. A. Komenského

O. Fierzová – Dětské osudy

P. Pitter - Dobrodružná ruka/Vahú

P. Pitter - Unter dem Rad der Geschichte

P. Pitter - Duchovní revoluce v srdci Evropy

P. Pitter a O. Fierzová - Nad vřavou nenávisti – vzpomínky a svědectví PP a OF

E. Šimek - Edice Hovory (17) „Evropský humanista Přemysl Pitter (1895 – 1976)“

E. Šimek - Europäischer Humanist Přemysl Pitter

L. Lajsková - Přemysl Pitter: Nečekejme na velké chvíle!

M. Faltusová - Milíčův dům Přemysla Pittra na pražském předměstí

P. Kohn - Můj život nepatří mně

P. Kohn - Zámky naděje

P. Kohn - Schlösser der Hoffnung

M. Matouš - Zvláštní člověk Přemysl Pitter

T. Pasák - Život Přemysla Pittra

E. Vlasáková - V tichu a skrytu. Fedor Krch, pedagog a člověk (1881-1973)

M. Pánková a H. Plitzová - Odraz 1. světové války ve škole a ve společnosti

HOVORY – 1 – 16

Přemysl Pitter - Život a dílo - sborník ze semináře konaného r. 1993

Přemysl Pitter, Olga Fierzová. Kdo zachraňuje jednu duši, zachraňuje celý svět

Příloha č. 4 – DVD, která je možno zakoupit v archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové Národního pedagogického muzea a Knihovny J. A. Komenského

Křižovatky osudů. O životních osudech „německých dětí P. Pittra“ - Vzpomínky B. Zarges

Křižovatky osudů. O životních osudech „německých dětí P. Pittra“ - Vzpomínky E. Kretschmer

Křižovatky osudů. O životních osudech „německých dětí P. Pittra“ - Vzpomínky P. Kohna

Křižovatky osudů. O životních osudech „německých dětí P. Pittra“ - Vzpomínky H. Wundra